

ואחרי מכל בזה שאלו הניחה תפילין ע"י ר"פ המולא תפילין. וי"ל הנה כי רמז"ם פ"ח מה' ס'ת שחייב כל אדם לכתוב לו ס'ת מדכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וא"ל לומר שירת האזינו לחוד והא' חין כותבין התורה מגילות מנילות אע"כ כתבו לכם התורה שיש בה שירה. ובאמת לפ"ק למ"ד כותבין מגילות מגילות וכן פסק הר"ף ס"פ הנוקין וע"ש ברא"ש וכי יחלוק על הלכה רווחת מימות מרש"ם שכל אי לרי"ך לכתוב ס'ת לעלמו. והנה דברי הר"ף ישבתי בחי' הלכות * ומימי אותו מ"ד בש"ס שם י"ל דס"ל דק"י"ל כל התורה נקראת שירה ולא קאי כלל אשירת האזינו אלא כל התורה נקראת שירה כמו זמירות היו לי חקיך ופליג על ה"ל שנעש דוד בעבור זה כי לרבנו אדרבא מקרא מסייע לרוד דקרא לכל התורה שירה ** — והנה בכל מ"ע שהזמן גרמא רשאין הנשים להחמיר על עצמן חוץ מתפילין ותוס' בעירובין שם נדחקו בטעם זה. ולפ"ד י"ל משום שאין כותבין התורה מגילות וא"כ גם פ' תפילין אסור לכתוב אם לא לזורך מי שחייב להיחון ומנאל חומרת האשה להניח תפילין היא קולא לכתוב מגלות מגלות. האמת שרבו יונה ס"ל דכל פרשה שרשאי לכתוב בפ"ע בשום פעם מותר לכתוב כמי אפי' שלא לזורך, אבל דבריו תמוהים מדפריך הש"ס בפ' הנוקין מטבלא שפ' סוטה ^{תפילין} עליה עיי' שם, ואם איתא הרי פ' סוטה הותרה לכתוב לזורך סוטה ממילא הותרה נמי על הטבלא אפי"כ ליתא להאי כללא, וא"כ הדרן לה"ל דאסור להחמיר לכתוב פ' תפילין לאשה. אמנם מכל בזה שאלו שהיתה סבורה דאין לשמוח מבחון לכבוד התורה כי המלוא בעלמא היא השמחה וכס"ד של דהע"ה זמירות היו לי חקיך וא"כ שפיר החמירה על עצמה להניח תפילין משום דס"ל כותבין מגלות מגלות. ואין לומר א"כ אך הלכה רווחת שיכתוב כל אי ס'ת דלמא השירה לבדה נכתוב ז"א השירה הזאת לא קאי כלל אשום שירה אלא כל התורה נקראת שירה ע"ד זמירות היו לי חקיך וע"כ הניחה תפילין ולשיטתה אזל וכו"ל וק"ו**).

בש"ם דנה [כ"א:]: וכי מאחר דאין השקשת בלא סנפיר פספסיר דכי רחמנא למה לי משום יגדיל תורה ויאדיר, ירש"י [תוס' חולין ס"ו:]: הרבה אמר לנו טעמים וכי והוא תמוה. בשבת ק"ו [ק"ח] איבעי להו אי מותר לכתוב ס'ת על עור דג טהור ואמר לכשיבוא אלי ויאמר דפסקא זוהמא מניי ע"ש וגם זה תמוה. בסוף פ' שירה איתא ישעי' תלמידו של ר"ה בן דוסא התענה פ"ה תענית כלבים דכתיב בזה והכלבים עזי יתש לא ידעו שבע יאמרו שירה והודיעו לו משום דכתיב לא יחרץ כלב לשונו ולא עוד אלא שזכו שמלואתן מעבדין עורות לס'ת והוא תמוה. אבל הענין כי אין אומרים שירה אלא על כרס מליאה ונפש שבעה [תענית כ"ו:], ואין הענין ח"ו למלאות בנן רשעים אא כדמפרש נפש שביעה שהוא ההסתפקות אוכל קמעה ומכרך ה' בשמחה כי מי שנשאו מתאוה לעולם הוא רעב ואיך ינכך ה' ויודה לו וכל מה שהוא מוסף לו נתוסף לו תאוה ונקשה — והנה ר"ה בן דוסא הוא

ה' אבי כל המסתפקים במופע שהי' די לו בקצ מרובין, ע"כ ה' תלמידו מלפטר על הכלבים שלא ידעו שבעה ואינם מסתפקים אך יאמרו שירה, והודיעו לו שאין המסרון מפאת הכלבים בעלמא אלא מלדו. והענין כי קליפת כלב הוא שואב לעלמו כל מיני טומאה ומוותרות, והמשל כמו האש ששורף כשמואל לשרוף אבל כשאינו מולא כגון שפוגע באכנים ובמים אינו שורף, כן הקליפה ומשום כן בי"אית מלרים שהיו כלם קדושים לא מלאו מקום לנכוח לא יחרץ כלב. ובס'ת שכתובים על עור בהמה טהורה שיש בה שערות שמרמזים על מותרות והוא נוסקרא דווקמא מוליחין אותה זוהמא ע"י לואת כלבים שמלא מין את מינו ונשאררה הקדושה היא העור לבדה בלי שערות ממלא שאין כאן פחיתות בכלב — וזה בעלמו פ"י הש"ס דשבת ה"ל עש"י מ"ש רמזין בפי' זו דקשקשת שבדג היא במקום שערות בבהמה מדחיי' מותרות זוהמא ולכן אין לאכול דג שאי בו קשקשת שלא נדחו המותרת ממנו וכשאר בו ע"ש, והי' מסופק הש"ס דשבת ה"ל אי נגמרו דחיית המותרת ע"י הקשקשת כמו ע"י השערות ומי מצרר זה, ואמרו לכשיבוא אליי כי ידוע שיש כלב בקדושה ג"כ והוא אש המוצה בבית שני [כיומא כ"א:]: ואליי ממונה על זה כי בגמטריא ב"ן כמו כל"ב בקוד שם ב"ן בעש"י * לכן כשיבוא אליי יברר זה —

והנה עוד כי רמזין טעם משום דג שאין לו סנפיר אינו שט למעלה ושוכן בתחתיות המים והוא נתגדל מהרקק שם וקשה להגוף ע"ש, נמלא יש לזה ב' טעמים אי' הואיל ויש לזה סנפיר ושט למעלה הוא יפה לגוף והוא עפ"י נגלה ועוד עפ"י נסתר הואיל ויש לו קשקשת נדחו ממנו מותרי זוהמא מזהמת נחש ונטהר מכל טומאה — והא"ש נהי דאי הוה כתיב רק קשקשת מימי לא ה' מכשול שהרי כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, מימי הו"א עיקר הטעם הוא רק משום סוד ה' שלא נטמא עצמינו בזוהמת נחש, אבל לא ה' נגלה לנו טעם הנגלה שהוא מחסדי ה' עלינו שנהי' צריחים לעבודתו ויראתו, לכן הודיע לנו עוד טעם אחר במ"ש ג"כ ס"י סנפיר שמוה נדע טעם השני ה"ל שהוא עפ"י נגלה לנו ולבנינו לטוב בחיי העה"ז ג"כ. והנה תואר אדיר יאמר על סודות התורה אדיר במרום ה'. ותואר גדול יאמר על מדת הסוד שמחסד על צדיותו בחזרת הסוד — וזהו שאמר הש"ס ה"ל דמשו"ה אמר סנפיר וגם קשקשת משום יגדיל תורה ויאדיר דווקא לנגלות לנו טעם גדול וטעם אדיר. ויפה פירש"י הרבה אמר לנו טעמים שנדע וכו' כ"ל ** ה' יזכנו להגדיל תורה ולהאדירה אמנ:

[לחנוך ס'ת תקפ"ו לפ"ק ***] **מ"ם** סוטה ל"ה ע"א דרש רבא מפני מה נענש דהע"ה מפני שאמר זמירות היו לי חקיך בבית מגורי אמר הקב"ה תורה דכתי' ב"י התעיק

(* בהם בחי' עמים חולין דף ה' ע"ב כתב וול"ק: אדם ובהמה תושע ה'. יש בהמה במטאה נמשרי' כלב בפירש"י [תוס'] ב"ב [ח.]. גבי פירש"י בעורב וככלב והיינו מן הבהמה לרבות פושעי ישראל. ויש בהמה בקדושה נמשרי' אליהו והיינו אדם ובהמה תושע ה'. ונעשה אלי' מלאך. מלאך אדם בהמה נמשרי' קפ"ה כמו יעקוב מלא ויזו שיש לו משכון מן אלי' שיבוא לבשר הגאולה בב"א. עכ"ל.

(**) ע"י ח"ם בחי' עמים חולין דף ה' ע"א ר"ה אב"ל וכו'. (***) ע"י מה שכתבתי לעיל בשער יוסף ברוש ל"ו אב תקפ"ו לפ"ק בדיה ושרים וכו' דף ש"ה עמוד ג'.

פי"ך

עיינך זו ואינו אתה קורא זמירות חייך שאתה נכשל בדבר שחשכ"ר יודעי אותו דכת" ולכני קהת לא נחן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו ע"ש ולי"ע איך נכשלו וכל הסנהדרין שהי' עם דהע"ה צויל קרי כי רב. הנה בהפסרת נחמו התלוץ הנביא בעע"ז עץ לא ירקב יצחר, הרש חכם יבקש לו להכין פסל כל ימוט ואל מי תדמינוי ואשור וגוי. והנה הדבר, שחכמי האומות אינם אומרים שהפסל הוא האלהות אלא אורה ומרכבה לשפע עליון עליו. אך במה יודע איפה ששפע אלקי עליו וכי פתי יחמין לכל דבר. והנה ע"ד משל הס"ת אנו אומרים ששפע אלקי עליו והואיל והוא דמיון ולורה ממש לאותן אותיות שראינו בעינינו צהר סיני יולאים מפי עליון ית"ש ואותן התמונות ואותן הפנינים בעלמם אנו כותבי' בס"ת וזה הוא קדושתו, והכח לא יחמר אדם שהפסל הוא אורת עליון כי מה דמות תערכו לו, ואמנם הכרובים וארון הקודש צבה"ק שהיינו מאמינים שיש בו שפע אלקי והקב"ה שוכן בין צ' הכרובים, הי' לנו ראוי צורה שגשג את נושאו והיינו חי נושא עלמנו כי אין צבע כלל שישאו ד' כהנים הארון עם הלוחות נתיכו וכפרת טפה זהב ארכו ורחבו אמה ומחלה ועליו צ' כרובים גבוה עשר של זהב, אך כשא נושאו, והקדשים אעפ"י שלא היו קדושים כן כך שלא נשאו נושאו אלא ישאו על עגלות מימי הי' ס"י במה שלא נר"ק"ו ככתוב בס' תצית היכל סי' רל"א שהיו מונחים על עליות היכל תת"ן שנים צבה"ק ולא נרקבו זהו ס"י מובהק ששפע אלקי על הכלים הללו. אך הני עע"ז הם פתי יחמין לכל דבר כיון שאין זה דמות תמונת דבר אלקי כי מה דמות תערכו לו — ועץ לא ירקב יצחר דאל"ה נרקב מהרה וגם יחזקוה במסמורי' כל ימוט ואינו נושא עלמנו ולא נושאו אי"כ במה יודע איפוא כי רוח אלקים עליו זהו מה שמיל צכוונת הנביא — והנה חשב דהע"ה חזקתו כי ממעט ציטא עדיף טוב להניח על עגלה ולא ישאוה אנשים ולקמוץ על נס שנושא נושאו, והא שנייה הקב"ה צמדבר ככה, אז הי' אדוקים צע"ז צמנרים ואחר עשיית העגל ליוה הקב"ה ככה כרי שיקחו מוסר ויפרישו עלמם מע"ז כ"ל אבל דבורו של דהע"ה לא הולכו לזה כי לא חזרו אחר חיו להתפתחת לעע"ז ע"כ הרכיב על עגלה כן י"ל התללות לדהע"ה חזקתו. אמנם לא לרק צזה כי אעפ"י שמאזה לעיין צעמי המלות ולא לומר שהם חוקים צלי טעם ואמנם חלילה לשנות דבר כ"ש עפ"י טעם וסברא והלא ע"ז פוקרים המינים ואומרי' על כל מלוא ומלוא כלום ליוה אלא משום טעם פלוני עכשיו צטל הטעם צטלה המלוא אי"כ צטלת כל התורה ולא יפה עשה דהע"ה שטעה מצטעה שהרכיב על העגלה נגד פשטיות הקרא עפ"י טעמו וסברתו. ומש"ה כתוב [דברים ל"א] וענתה השירה הזאת צכס לעד שתהי' כמו שירה צלי עיון וסברת עלמנו ושנקיים אותה כמו שלומדים התינוקות צבית רצן צלי סברא והיינו כי לא תשכה מפי זרעו דייקא היינו תינוקות צצ"ר. והא"ש יען אמר דהע"ה זמירות היו לי חוקך צבית מגורי פי' לפני האפיקורסי' אמר שהיא זמירות בלא טעם ומי"מ נתן מכשול דכתי' שריך לקיימה כמו זמירות מי"מ מחוייב להפסיק ולעיין צה ע"כ נכשל צדבר שתינוקות צצ"ר דייקא יודעי' וק"ל:

[לחנוך ס"ת פ' חתת תקב"ן לפ"ק]. באר חפרוה שרים כרוה

חפרוה שרים של מפלה ולא ראו לקבל שרי האומות שהחזיר הקב"ה התורה עליהם וחפרוהו לשון חפרה הלצנה. אותו הצאר כרוה נדיבי עם אלקי אברהם הנקראים נדיבי עם. ואמר שקבלוהו צגי' מדרגות. א) צמחוקק היינו המחוקקים ת"ה שוקדי' לתותיה יומם וליילה. ב) צמשענותם מחזיקי תורה הקובעים עתים עוסקים יום צמסחר ולעתותי ערב מחזברים ולומדים. ג) וממדבר אותם שאינם מן הישוב אלא צמדבר הם עמי הארץ. מתנה מהם מקבלים ת"ה פרס ומתנות ועץ חיים היא למחזיקים צה. וממתנה נחליאל הם הקובעים צביתם צבה"ד והוא נחלה לאל שאין לו בעולמו אלא ד"ה של הלכה, ומנחליאל צמות " עושה שם בית הכנסת שהוא כמו צמה להתפלל שם שיואלים מחיל אל חיל מצבה"ד לצבה"כ ומצבה"כ לצבה"ד, ומצמות הגי חזר לענותותו וקובל עול פרכתו ואותם זוכים ורואים לקים צליון צדכתיב ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים צליון, היינו הגי אשר צשדה מואצ צבה"ק וליון נקרא מואצ צמסי' צרכות [י"ח]. שני אריאל מואצ צבנה דוד ושלמה צנאו צממואצ והיינו אשר צשדה מואצ יראה אל אלקים צליון וכשקפה ע"פ הישימון צגלות הלו הנקרא ישימון הקב"ה משקיף צמטון קדשו צכות התורה — אמרתי זה בחנוך ס"ת בבה"כ של בה"מ"ד מחזיקי תורה בקהלתינו —

רמב"ם צהלכי ס"ת כי ועתה כתבו לכם השירה הזאת היינו תורה שיש צה שירה דהא אין כותבי' תורה מגלות מגלות. ולי"ע לכאורה צתרתה אי' דלמא לעולם שירה לחודי' והותרה לכתוב כמו פי' תפילין ומזוזה ופי' סוטה. צי' הלא כת"י כתבו לכם את השירה הזאת ולמדו את צי' נמלא לא לישראל ליוה לכתוב השירה הזאת אלא להמלמדי' היינו משה ויהושע אז צבט לוי והמה ילמדו צצ"י ומי"ל שמלוא על כל אי' לכתוב ס"ת. וי"ל קי' מתורלת צצברתה, שהרי לא ליוה אלא כתבו לכם, וממילא אי' שירה רק השירה לחודה כמו תפילין ופי' סוטה מי"מ לא הותרה אלא לאותן המלמדי' ולא לשאר ישראל. וא"כ איך כי אח"כ ולמדו את צי' שיימה צפיהם הלא צדרים צצכתב אי' אתה רשאי לאומרם צעי"פ ושירה לחוד אסור להם לכתוב דהוה מגלה מגלה שלא הותרה אלא להמלמדים וא"כ [איך] ליוה שילמדו צצ"י אע"כ יש לכל אחד מישראל ס"ת שבי' צה השירה.

וב"ם מעיין חכמה הקשה מש"ס נדרים [לי"ח]. משמע דתורה עלמה צכללה נקראת שירה. כ"ל דרמב"ם דחה האי סוגי' מהלכתה משום דאמרי' צעלמא דהע"ה נענש על שאמר זמירות הי' לי חוקך צבית מגורי ואי ס"ד כל התורה איקרי שירה אמאי נענש דוד אע"כ סוגיות חלוקות הן. ונראה דפליגי צזה דס"פ הניזקין אי' כותבי' מגלה להתלמד או תורה חתומה נתנה ודכ"ע מי"ע של כתובת ס"ת מהאי קרא נפקא והכי מקובלי' מסיני דמהאי קרא נפקא האי מי"ע אי"כ למ"ד תורה חתומה ניתנה ואין כותבי' מגלות והכי קיי"ל לא אקרי תורה שירה אלא תורה שיש צה שירה כפירמב"ם ונענש דהע"ה ולמ"ד כותבי' מגלה מגלה ע"כ כל התורה נקרא שירה ולא נענש דוד על זה — והנה מצברה יש ליתן טעם למה אין כותבי' מגלה מגלה משום דקיי"ל דרש סמוכי' הוא מן התורה אי"כ אין להפריד הפרשיות דמפריד הסמוכים וא"כ דהע"ה דכסיב יפ"ת והוכיחו חושי הארכי מי"ע לא דרשת סמוכי' שסופו להוליד צן קורר ומורה ומש"ה הוליד אצלום ע"כ כשלא דרש

דרש סמוכי' הוה ס"ל כותבי' מגלה ומגלה וע"כ כתבו לכס היינו התורה שנקראת שירה, ע"כ אמר זמירות היו חקך צבית מגורי — אבל לכסוף חזר צו והארכתני עוד —

[לחינוך ס"ת פ' קרח תקצ"ה לפ"ה]. **ל** חמור א' מהס"ת

חמורא דחד מנסון וכן פירש"י חמור של א' מהס והארריך החכם היידענהיימר ע"ש. ו"ל דכי מנ"א [סוסי' ק"ה] צסס ס"ח א' צנה צהכ"י ולא רלה לקבל סיוע משום אדם כדי שיקרא על שמו לצד וכלה זרעו כי מלוא לזכות הרבים. והיינו לא חמורו של א' מהס אבל אס הי' של לצור הייתי נוטל כדי לזכותם — ואמרתני בנתינת ס"ת, משחז"ל צפי חזקת אמר חנו מנה לעניי עיר חין מציא'י ראי' מאותה העיר וחין דנין צדייני אותה העיר, ופריך ולסקלו צי חרי מנייהו ולדייני ומשני צס"ת דכ"ע לריכ"י לו ואמאי קרי ל"י עניי'ס דלגבי ס"ת כ"ע עניי'ס נינהו — וכי בתשובת הר"א"ש אס יש עוד ס"ת צעיר מותרי' להעיד ואינס נוגעין צדבר. וקשה ה' כל א' מישראל מחויב לכתוב לו ס"ת וחין משכחת שלא יהי' ס"ת צעיר ול"ל ס"ת של יחיד שכיחי, אבל חנו מבקשי' ס"ת של ליצור דוקא, ומשוי"ס קאמר חנו מנה לעניי עירי ולא חנו ס"ת כי ס"ת של יחיד יש הרבה, אך אמר חנו מנה לסיועת קיבון מעות שמקבלין לס"ת ולה' כולי עלמא עניי'ס נינהו שהרי אינס יכולי' לוותר על זה אלא כ"א לריך' לסיועת חצרו (*):



ארכב את המקום ארכב את הצריות משמח את המקום משמח את הצריות, כולן כלל א' סן צכלל ריע אכוב, וכן צ' ומלכשתו פנוס ויראה, הוא כלל, וצפרטו מצשרתו להיות לריק חסיד ישר ונאמן ומרחקתו מן החטא ומקרבתו לירי זכות, ג' נהינן ממנו עלה חושיה צינה וצבורה, ד' נותנת לו מלכות ממשלה וחיקור דין, ה' מגלין לו רזי תורה, ו' נעשה כמעין המתגבר וצנהר שאינו פוסק, ז' לנוע, ח' ארך רוח, ט' מוחל על עלבוניו, י' מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, עד עשר מדרגות נגד עשר קדושות שנתקדשה ארץ הקדושה והוי"א שא"י כדאי ולא ח"ל, אמנס אחז"ל [סוף מנחות] וכלל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה חלו ת"ח העוסקים כחורה בכל מקום וכו' נמלא כל מקום שעוסקים בתורה לשמה הרי הוא א"י ארכב הי' שערי ליון מכל משכנות יעקב, [ארכב הי' שערי'ס המצויינים צכלכה וכו' צרכות ח"ן], וכגון זה לא המקום מכבד האדם אלא אדם מכבד המקום — ועל חלו עשר המדרגות אמרתני הלנה צקוני' דחקפו צהן, הספיקות נכנסין לדיר להחשער, פ"י ע"ד דראצ"ע ספיק שומר הפתח שיכנסו כל התלמידים לצב"מ"ד [שס כ"ח], לעשר מצלות ה"ל, אפי' מי שאינו צרור לו שתוכו צברו רק שלא יהיה מפורסם לרשע שכל הלומד לתלמיד שאינו הנון כוזרק חבן למרקוליס [חולין קל"ג], ולפי הנחתנו זוכה צב"מ"ד לעשר מעלות ה"ל, וזהו הספיקות אעפ"י שאין הוכן ודאי צברן מ"מ אעפ"י שהן ספיקות נכנסין לדיר הוא צב"מ"ד להחשער בעשר קדושות ה"ל — נחזור לעניינינו דלהכי אמר ר"מ שזוכה לצברים הרבה, והקדים לומר ולא עוד שזוכה לכל אותן הצברים לא תאמר שהי' ראוי להיות זוכה לכך אלא שאין המקום כדאי הוא לו, אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו שהוא עושה צמחשתו הטהורה מקום ראוי צכל מקום שהוא, וחולי לכך אמר עוסק בתורה לשמה ולא אמר בתורה לשמו יח' אלא דלשמנו היינו לשמור מלוחיו אבל לשמה אפי' אינו יולא משס הוראה כגון הלכתא תורת עולה ואינונו אלא לשמה של חורה פ"י שלומד תורה ולא יותר, מ"מ הוי"ל כאילו הקריב צחז"ל ע"ד צכל מקום מוקטר ומוגש לשמי, הנה כי כן יש לשאול מ"ע ליה הקצ"ה לצברהם לכתת את רגליו לארץ הקדושה כיון שקיי'ס כל התורה כולה לעסוק צה לשמה צלי ספק כל העולם כולו כדאי הוא לו — אבל יצוא לו מזה שני תועלות א' צענין הניעה מהמקום, והשני הניעה אל המקום, ה' מהמקום הוא ידוע חין נציא לעירו שנתגדל צה ולא יקבלו ממנו חכמי עירו ומשפתתו וצית חציו אשר נתגדל ציניהם וכך עשו חז"ל שהי' מכתמים רגליהם תלמידי א"י הלכו לפני הרב צחז"ל וצסיפק כמ"ש חוס' על ה' לן וה' להו פ"ק דשבת גבי לא יש צפני הספר ע"ש (*), והניעה אל המקום יש צו קפידא, כי מ"מ לא יזכה צחז"ל אל גילוי השכינה לראות פני השכינה שלא נאמר חליו צחז"ל וירא חליו הי' כמו צא"י שהוא מדרגה עליונה כמבואר, וזהו שאמר לך לך לעובדת כי חינונו לי לשמי דצכל מקום מוקטר ומוגש לשמי אבל הוא לעובדת, א' מארלך וממולדתך ומצית חבין פ"י שלא תהי' אלל צני עיך שנתגדל ציניהם וחין דצריך מקובלים אלליהם, צ' אל הארץ אשר ארלך שתלך אל ארץ אשר שס ארלך מה שקווית לראות והוא צילוי שכינה ית"ש, ויהי' ח"כ מקרא חסר ארלך מה שתלמה או הארץ מושך עלמנו ואחר עמו כאלו אמר אל הארץ אשר ארלך הארץ והוא הארץ העליונה

(* ע"ד לחינוך ס"ת ע"י לעיל במאמרים לפסח תקצ"ו לפ"ק [דף ד"ע ע"ג], ושם במאמרים לפסח תקצ"א לפ"ק [דף רע"ג ע"א], ובמאמרים לישבעות בשנת תקצ"ה לפ"ק [דף רצ"ה ע"א].

(* עיין פנה בשו"ת ח"ס החיים סי' ט' ד"ה פשוט יותר ובנין השכינה

השכינה ית"ש — ואמר עוד וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אמו לוט ואברהם בן ע"ה שנים בלאתו מחרן. סיפר לנו הכתוב כי אברהם הלך בלי כונה אחרת כ"א כאשר דבר אמו ה' יען כי הוא לוח לא כונה אחרת זולת זה. אמנם לוט הלך אמו עם אברהם הלך, לא בעבור ה' כ"א עם אברהם רמז לנו הכתוב כי אברהם ה' בן ע"ה שנים ונתיאש מלהוליד גם כבר הגיע לימי הזקנה כי כבר נתקלרו השנים, ולוט חשב לירש את נכסיו ע"כ הלך עמו ולא ה' תוכו כצרו. ואברהם כל זמן שטעה בו הכניסו כספיקות שנכנסין לדיר להתעשר, ובסוף הפרשה סיפר הכתוב, כי הקדי"ה פרסם החנפים ונחלה לאברהם כל לבו עד שגרשוהו מעליו כי הספיקות נכנסין לדיר ולא הודלות העומדים ברשעתם — והוא מ"ש הקרא בקוף, ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם וגו' וכתוב שם אל נא תהי מריבה ביני וביניך ובין רועי ובין רועיך. והענין כי מדמושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים מושל מקשיב על דבר אמת כל משרתיו לדיקים. [כחולין ד':]. לכן היו רועי אברהם לדיקים ורועי לוט רשעים, ואעפ"י שלוט הטעה את אברהם מ"מ ע"י מעשיו רועיו נחלה לאברהם לב אדוניוהו, כי אינו שלם עם השי"ת, ע"כ אמר לו תדע לאמנה כי אותה הריב שבין הרועים היא עלונו המריבה שנים בעלמם. והו אל נא תהי מריבה ביני וביניך, ובין רועי ובין רועיך, שאותה מריבה שראוי היתה להיות ביני וביניך היא עתה בין הרועים ולא תהי כואת כי הלומד תורה לתלמיד שאינו הגון כזורק אבן למרקולים, ע"כ הפרד נא מעלי אס השמא ואימינה ואס הימין ואשמאיליה, רמז שאינו רולה להתחבר עמך כלל לא לבד בעסק התורה והמלות שנקראים ימין אורך ימים בימינה ולא ילמוד תורה לשאינו הגון אלא גם בשמא פניני עסקי עוה"ז בשמאלה עושר וכבוד, גם זה לא יעשה התחברות כדכתיב [ד"ה"ב כ'] בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך, והולרך להתחבר עם אנשי קדום הלך הזריר אלל העורב.

ועד"ז אפרש מאמר תמוה סוף כתובות כששלחו לרבה שילך לא"י ולא אבה שלחו ל"י, אס אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים, אל תרבה בישיבה שקשה לתחתונים ולא בעמידה, שקשה ללך, ולא בהליכה שקשה לפינים אלא שליש בהליכה שליש בישיבה שליש בעמידה, וישיבה שאין בה סמיכה עמידה שיש בה סמיכה עובדה הימנה ופרידה שתבעה אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה — יובן כך בקילור, כי אחז"ל ישנתי אז ינוח לי שישן אדם ח' שעות גמטרי' א"י ע"י מג"ח [סי' ר"ה ס"ק א'] ולא כוונו שמונה שעות בכל יום ותורתו מתי מתחמרת, אלא כל לרכי יישוב עה"ז גלגוליו וסבותיו נקרא שינה ע"כ אמרו שליש היום יעסוק בלרכי גופו בלכילה שתי ושינה, ומו"מ להבי טרף לביתו, וט"ז שעות יעסוק בעבודת הבורא ית', והו שליש היום ח' שעות ע"כ אמרו שליש בישיבה הוא ישוב העה"ז, ואמרו שהמרבה בזה קשה לתחתונים, כי כל מה שירלה להוסיף ישוב העולם מוסיף חורבן העולם כדרך כל בפלי התאורה שמה שמתארים אינם מגיעים, ומה שבידם ינטלו הימנו, וא"כ קשה הוא לעולם התחתון הזה, והו תחתונים — ואל ירבה בעמידה, הוא העומד על הפקודים התורה והחכמה ואינם הולכים בעיוס למדרגה למה שאחריה, והוא קשה להבנת הלכ גורסים ושורים ואינם יודעים מה, ואל ירבה בהליכה, עיונית שקשה לפינים שפסיעה גסה נוטלת מאור עיניו שהולך למדרגה שאינה ראוי לו — ופרשנו הפסוקים

[תהלים פ"ד] אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה אשרי אדם עוז לו כך מסילות בלצבס עובדי בעמק הבכא מעין ישיבותו גם ברכות יעטה מורה ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בליון. אמר כי אינו דומה המתעורר בטוב ה' ותורתו להמתענג בטוב עוה"ז כי אותו לא נחת יהי לו כ"א בתחלת הלחמתו, ואח"כ יתאזה ליותר ולא ישיג ולא יהלל ה' כי אס יתקלף במלכו וגם אותו שיגיע הוא ע"י עמל, אבל אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה, מוסיפים הלול ושבח יוס יוס, אשרי אדם עוז לו כך מסלות בלצבס שהמסלות שהולכים בו ממדרגה למדרגה הוא בלצבס לא יטרכו ללוע ממקום למקום וגם מרצים השפע לבעלי הסחורה עובדי בעמק הבכא הם מושבי העה"ז, בכ"א ר"ת בית כירס אישה, מעין ישיבותו היושבים בביתך הכל עושים להם מעיינות השפע להרבות להם ברכות רבות, והס הולכים מחיל אל חיל ואינם לריכין ליון כי כל העולם כולו כדאי הוא לו רק לראות ה' בגילוי שכינה כ"ל. והו יראה אל אלקים בליון —

גחזור לעינינו. אמרו ישיבה שאין בה סמיכה עמידה שיש בה סמיכה טובה הימנה, פי אס אין לו סמיכה בנה יתפרנס בשליש ישוב עה"ז, והו ישיבה שאין בה סמיכה, א"כ מוטב עמידה שיש בה סמיכה שיבקש לו חבר טוב מעשירי עם שהוא ילמוד עבורו שליש היום והוא יעסוק עבורו צמור להביא טרף לביתו ע"ד יששכר חבולון, והו עמידה שיש בה סמיכה טובה הימנה — וע"ד הללה יתפרש מי שיש לו עשרה פטרי חמורים מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו. פי כי ידוע שבולון נוטל חלק עם יששכר ממש ומ"מ נקרא הכל ע"ש יששכר כי הוא המזכה רבים והעשיר נוטל עמו בחלקו. והיינו דוקא אס יששכר הרב דומה למלאך ה' לבאות שזוכה לעשרה מדרגות הכל נקרא ריע אהוב וכי האמורים למשלה, והנה יששכר יכונה בשם חמור חמור גרם כחמור למשא דבר ה' זו הלכה, וחבולון לחוף ימים מפזר רגליו יכונה שה פזורה, וגם אין מן הראוי שיטיל יששכר עלמו על היחיד אלא על הזכור ע"ד ת"ח הממונה פרנס על הזכור לצור מזוין לעשות לו פרנסתו. לכן אמר מי שיש לו עשרה פטרי חמורים שזכה לעשר מדרגות הכל ריע אהוב שהס פטרי חמורים פטר לשון פוטר מים דקאי על התורה [סנהדרין ז']. יכול להפריש עליהן עשרה שיין היינו לצור עדה היא עשרה שעושין לו מלאכתו, ומעשרן עושה להם שיתעשרו ממש כמוהו בעשר קדושות והן שלו שנקראים על שמו. — ושלחו אחי רבה לרבה כן באשר לא אבה ללכת לא"י ע"כ לרך לזר ביותר בסדר התורה שיטעה לו מקום בח"ל כארץ ישראל, ע"ד כל העולם כולו כדאי הוא לו, ובאשר שהספיקות נכנסין לדיר להתעשר הזהרוהו שי"ה שמור מן הודלות שלא ילמוד לתלמיד שאינו הגון, וגם לא יתחבר עמו למו"מ ע"ד שאמר אברהם ללוט הפרד נא מעלי אס השמאל וגו' שלא בקש שמאלו ולא ימינו וגרשוהו לדומה לו לסדום, והנה באשר כינו לעיל העשיר האהוב לפרנס החכמים בשם שה פזורה הסובל וענותן כשה, אמנם התחברות הרשע הזה סוס יכונה המתגאה ומבקש להרוג בעליו במלחמה גם בלילה לא שכב לבו מעט שנה מעט תנומות לחשוב מחשבות און בצור הבוקר יעשוהו. ע"כ אמרו פרדה שתבעה הוא התלמיד שאינו הגון קראהו פרידה ע"ש הפרד נא מעלי שראוי להפרידו, אין מרביעין עליו לא סוס ולא חמור שלא יתחבר עמו לא לעסקי העה"ז בצינית סוס ולא לתורה בחי חמור כ"א ירדפנו עד שיתחבר עם מינו ויאהל עד קדום, ואמרו פרידה

פרידה בלשון נקבה כי הוא זכאי נקבה המקבל ואינו משפיע כידוע. וה' שימנו מהעובדים אותו מאהבה ולומדים תורתו לכבודו וזוכים לעשרה מדרגות שבקדושה ה"ל יהי ה' אלקינו עמו כאשר ה' עם אבותינו אמנ *

פ' וירא ת"מ לפני למוד הו"ת.

וירא אליו ה' באלווי ממרא והוא יושב פתח האהל כחוס היום. עד"מ ירמוז לנו כי זהו שאל זכה ארע"ה לגלוי שכינה הגדולה הנכבד אלא בימי זקנותו שאז כבר נחלשו תחות הגופניות וניתכו האברים הרבה התכה הטבעית ולוטטה השמה ליטוש הראוי לזאת המראה. מ"מ עיקר זכותו לזאת היתה במה שהתאמן בעבודת ה' צילדותו בעת רתיחת הילדות אז כבש יצרו ואפי' צדידי לא אסתכל ועי"ן זכה בימי זקנותו לכל היקר והגדולה הגולה. והנה חילון לשון חזק כידוע, וממרא לשון תמורה והוא התכת אברים הממרים ע"י המאכלים עד שבימי זקנה ממש כבר אפס כחם והתמורה חזק ונקרא אלווי ממרא. וידוע כי אחז"ל שוב יוס א' לפני מוחך ויהי כל ימיו בתשובה. ולקמן פרשתי פסוק ופתח אהל מועד חשבו ז' ימים שהרמוז שיב כל שבטים שנה שלו פתח אהל מועד כאלו עומד על פתח קברו שהוא מועד לכל חי, וככה עשה ארע"ה מימי נעוריו. וזהו וירא אליו ה' באלווי ממרא הם ימי זקנה כמ"ל באשר ישב פתח האהל בימי נעורו כחוס היום עת תגזרת רתיחת הילדות הנקרא שמש נגד ימי זקנה חשך כדכתיב [קהלת י"ב] עד לא תחשך השמש וגו' (**)

ח"ו צד"ת הנקראים מליאה כי כתר תורה הפקר כי מולא ח"ו מולא חיים, וכל אחר והחזיק בה ע"י תוכחה מוסר מעמידו על האמת. וזה בה כי זכות הרבים תלוי בו. נחזור לעניינו ונבוא אל המכוון כי דברי המשכה נקראו מים המושכים לב מים היגרים, ושמעתתא והלכתא נקרא לחמה של תורה. אמר יוקח נא מעט מים אפי' ע"י אחר תקבל ת"מ אם תרלו, ורחלו רגליכם להסיר רוע מפלליכם רגילותיכם הרעים ומחשבות הנפסדות שלכם, והשענו תחה הפן, סמוכו על הת"ח הנקרא עין, ואח"כ אקח אני פת לחם וסעדו לכם ועי"ן לא תלטרכו להיות כרוך אחרי כל שעה, כי אחר תעבורו אל אשר יהי הרוח ללכת תלכו ולא תכשלו וד"ק

אמרתי

רמוז בקרא מי מדד בשעלו מים וגו' וכל בשליש עפר הארץ [ישעי' מ' י"ג]. כי עיקר הכל אליו ללמוד וללמד לשמור ולעשות — ואמרתי מליאה צפוניתינו [צ"מ י"ד] אמות של אדם קורות לו בכל מקום דלא לייתי לאנלוי. כי חושב אני מה שאחז"ל [ברכות ח']. מיום שחבר ביהמ"ק אין לו להקדיש בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, שנתכוונו על אלו הארבעה ללמוד וללמד לשמור ולעשות שהם עיקר הכל, וקורא לכו אמות כמ"ש הרע"ב [אבות פ"ג מ"ג] על ומוצה ען שלש אמות שהוא מלשון אס למקרא ע"ש. והנה ידוע התרעמותו של דוד המע"ה רבת שכנה לי נפשי עם שונא שלום פנימי וחילון והיא המלחמה הגדולה שכח צ"ח וברמו המלך החכם ע"ה [קהלת ט'] בעיר קטנה וכבד עליה מלך גדול, אך התמלטות מהמלחמה כתיב שם ומלט הוא את העיר צחכמתה, היינו חכמת התורה תכלין שלו משכחו לביהמ"ד. והיינו ד' אמות ה"ל קורות בכל מקום אפי' משחרב ביהמ"ק בכל מקום מוקטר ומוגש לשמי, תקנו רבנן דלא לייתי לאנלויי מלחמת היל"ה ה"ל. ואמרתי עוד במה דאמרי' שם כי תקנו לי ד' אמות בשדה שלו בשדה דבע"ב לא תקנו ליה. שהכוונה עד"מ כי לא תללח התורה בלב חורש מהשבות און ח"ו. ואמרתי הלנה שוא ידכרו איש את רעהו שפת חלקות בלב ולב ידכרו [תהלים י"ב], כי אמר רשבי' שהיה להקדיש ליתן לנו ב' פיות, וחכמים [חזק ואמר] השיבו לו כ"ש שהי' מרבים הבליים בין שניהם [ירושלמי ברכות פ"א ה"ג]. כי ב' הפיות לא יועילו מפני ב' הלכות היינו יצט ויהי"ר כמו שדרשו חז"ל על בבל לבבך, אך בהעקר לב א' הוא היל"ה לא יצק אס לא יהי' לו אפי' רק פה אחד, אך הכל תלוי בלב ולא בשתי פיות. וידוע כי הקדיש יקרא רעהו כמו שפרשי' על פסוק רעך ורע אביך אל תעזוב [משלי כ"ז]. ואמר שוא הוא מה שמדבר איש הישראלי נגד רעהו ית"ש אודות שפת חלקות שהי' לו לחלק השפחים לשנים וכמאמר רשבי' ה"ל זהו דבר שוא, כי בלב ולב ידכרו ובשליטת לב השמאלי לא יועיל לו כלום. והנה האדם נקרא שדה כאשר המשינו ישעי' ע"ה [כ"ח כ"ד] הכל היום יחרוש החורש לזרוע יפחה וישדר / אדמחה והיל"ה נקרא בע"ב כאשר אמר נתן הנביא [ש"ב י"ב] ויבא הלך לאיש העשיר וגו' קראו איש בע"ב. והיינו כי מהני ד' אמות ה"ל בשדה דעלמא שלא התמכר להיל"ה ח"ו, אך בשדה דבע"ב ה"ל לא תקנו — נחזור לעניינו כי עיקר ד' אמות ה"ל. והנה הנס שלשה, שמירה מעשות הרע, ואח"כ עשה הוא עשה טוב, ואח"כ למוד היינו עם אחרים כי קשוע עלמך תהלם ואח"כ אחרים. ואחז"ל [חגיגה ע"ו:] אס הרע דומה למלאך ה' לבאות יבקש תורה מפיכו

יוקח נא מעט מים ורחלו רגליכם והשענו תחת הפן ואקחה פת לחם וסעדו לכם אחר תעבורו. יובן עד"מ כי מהראוי להמשיך לב תלמידיו בתחלת עסק התורה ע"י מוסר השכל כדי שיהיו לומדים אח"כ לשמה וכיון שהתחילו ללמוד לשמה ממילא יפתח שפע מחכמה עילאה, והי' אמתו להיות מלוח גוררת מלוח לסייעני שיהי' כל עסקינו לשמה ע"ד דכתיב [תלים ל'] שבענו בצוקר חסדך פי' בתחלת העסק ועי"ן ונרננה ונשמחה כל ימינו. וז"ש [שם ק"ח] ראשית חכמה יראת ה' תוכחה מוסר ועי"ן יבוא שכל טוב מחכמה עילאה לכל עושיהם, ומכאן ואילך תהלתו עומדת לעד. אך לא כל היום יחרוש החורש כי מה תועלת בתוכחה מוסר כ"א להקות לב השומע שימסור מעשיו ומחשבותיו ביד הת"ח וישמע לקולה, אך לא ע"ה חסיד ע"כ העיקר ללמוד ע"מ לעשות לידע דין ומשפט ודת ה' לכוון ההלכה אל האמת, וכן עשה ארע"ה עם הנפשות אשר עשה כי אלו לא למד עמהם דת ודין רק משך לבם אחריו, מה יעשו כשלא יהיו עמו וכי כסיפי תלויים לי, ע"כ המשיך לבם תחלה מעט ואח"כ למד עמהם הלכתא למשיכה ה"ל. והנה תורת מוסר אינו מחויב שיהי' ע"י הרב דוקא כי יותר תהיו מקובלת אס תהי' ע"י הצירו כי יותר מקובלת והמוכיח שכר הרבה יטול ע"ז — ואמרתי מליאה במשנתנו מי שראה את המליאה ונפל עליה ובה אחר והחזיק בה זה שהחזיק זכה בה. יאמר מי מן החברים שנכשל ונפל

* פתיחה ה"ל שבי"ק שנכתב בק"ק דרעוניץ בין שנת תקנ"ד — דקניז ל"ש"ק.

** ובבי"ק בשנת תקנ"ד כתב מרן וו"ל: פתח האהל כחוס דיושב. רמו ההשנה הגדולה כצאת השמש בנבחרתו היא לגבי דירי' רק כיושב פתח האהל כסתחיל לבנם לשער אהבת ה' כא"ו לא היע עדיין עבר"ק:

מפיהו לא זולת זה, ע"כ סידורם שע"ל ר"ת שמירה עשיה למוד. מעתה נחזי אכן מי האיש אשר יאמר יאלתי י"ח כבר בלימוד התורה ושמירה ועשיית כל המצוות זה נמנע ממנו, וא"כ יאמר ששמר ועשה כל התורה כולה, למד מי יאמר שכבר למד וכי למד כבר עם כל ישראל ולא השאיר אחד בקוף העולם ע"ה שהחזירו למוטב וקרצו להקב"ה, הלא זה ממש ח"א וכל זמן שלא עשה כל זה אי אפשר לו להבטל ממנה ולומר די. וזהו מי מדר בשעלו מים, שע"ל מי מדר בהם כל התורה הנקראת מים ואם אפשר יגבה לב איש לומר על שנים הראשונים שמירה ועשייה שלא יד"ח בכל האפשרי מ"מ מי וכל בשליש חלק שלישי ה"ל שהוא עסק הלימוד עם אחרים כל עפר הארץ ישראל הנמשלים לעפר הארץ ונקט עפר הארץ דקאי על עמא דארעא הנריכים הדרכה יתירה וכי אוחס החזיר למוטב ע"כ עדיין לא הגיע לחפץ ה'. ומ"מ לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה — השם ישיב חלקנו מעבדיו נאמני ביתו, שומרי בריתו, ואורחות לדקתו, אמן [מחיי מרן ז"ע בין שנת תקנ"ד — תקנ"ח לפ"ק]:

[פתיחה פ' וירא משנת תק"ם לפ"ק]

פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וגוי. כבר ישנתי פסוקים אלו הנדרשים על אמנו שרה — וכעת אמרתי ע"ד מוסר לפני התלמידים קודם למוד הלו"ח. דאחז"ל אשה עיניה נרה באורחים, וידוע כי הכנסת אורחים של ארבעה ה' בשני דברים אי באכילה גופני ועליה יתפרש קמח סולת כפשוטו והשניה דבר ה' זו הלכה שלמד דעת את אורחיו. והנה מנינו שהקב"ה לא מסר פלפול התורה אלא למרע"ה והוא נהג בה טובת עין ומסרה לישראל [נדרים ל"ח]. והנה ראה הקב"ה שימסור לישראל הלכה ברורה מנופה בשלוש עשרי נפה כמות שהיא מבלי שינטרף לפלפל עד שיבוא אל האמת מילפותא פלונית או מהיקש פלוני, אמנם מרע"ה ראה לזכות את ישראל גם במלואה היא כי רבה היא ועל ידה הולכים ממדרגה למדרגה ולא יעמוד במקום א', אמנם מלד אחר נראה יותר טובה כמה שרטה ה' שלא יומסר להם הפלפול רק הלכה ברורה כמות שהיא כדי שלא יתערב בה שקר ח"ו ע"י סברת אנושית. וזה בעלמא ה"י פלפולו של ארבעה עם שרה הגדולה נכבדה יותר ממנו, הוא אמר ללח לפניהם סלת מנופה הסברא המחודשת ממנו מבלי שילמדם אופן העיון וא"ך ידעו לחדש לבנות ולסתור ע"מ לבנות, אמנם היא אמרה קמה יתן לפניהם וילמדם להוליא ממנו סולת נקיה, וזה נראה ח"ו כלרת עין מאמנו שרה שלא להודיעם מיד הסברה נכונה. אמנם הפסוק מפארה על זה ואמר לופיה הליכות ביתה שהיתה לופה ומביט טוב יותר ללמוד להם הליכות להלך ממדרגה למדרגה, ולחם עללות לא תאכל כי זהו לחם עללות לומר ההלכה כמות שהיא בלי צירור כלל גם שהיא ברורה מ"מ עללות היא.

כתיב ויקרא שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום כבר ה' יראה. פ"י כי כבוד ה' נראה

בכל מקום לכל דורשיו אך יש לכל השנה גבול ואם כבר השיג גבולו האחרון ע"כ יעמוד מהשיג, גם כי מפאת הצורא ית"ש וחכמתו אין גבול וקן להשגה, מ"מ מפאת המשיג ומקום עמדו יש גבול ותכלית עד היכן הורשה, משא"כ פארץ ישראל צבא"ק שם אין קץ ותכלית להשגה

ובכל יום ילפה הנביא להשיג ה' גם כי כבר השיג אתמול, מ"מ מלפני היום יותר כי הוא שער השמים. וזהו ויקרא למקום ההוא ה' יראה ומ"ט קרא לו יראה הלא בכל מקום ה' נראה לדורשיו, ע"כ אמר אשר יאמר היום כבר ה' יראה, בכל יום יאמר היום אראה ה' גם מחר ילפה עוד יותר וכן בכל יום ויום.

כתיב

מה טוב ומה נעים וגו' [תהילים קל"ג]. כבר אמרתי במקום אחר גם יח"ד ר"ל בחידודם כמ"ש חז"ל [תענית ז']. על פסוק ברזל ברזל יחד — וגם יח"ד ר"ת י"ן ח"לז ד'צט המשתמרים בפחות שבכלים לומר שאעפ"י שיהי מחודדים מלחשות כפירים להם מ"מ יהי שפלי רוח ושלוח להם כשלשה משקים הללו שמשתמרים בפחות שבכלים קן אחז"ל פ"ק דתענית — ואמר כשמן הטוב וגו' כטל חרמון וגו' פ"י לפעמים השי"ת מזמין פרנסתו בטוב ופעמים בדוחק מלפני על שלחן איש רע עין והוא טל חרמון נחש [ערש"י ש"ה ד' ח'] על הררי ליון המליון בהלכה, וקאמר שיהי שזה בעיניהם כל עניני העו"ה אם כשמן הטוב או כטל חרמון הכל שזה בעיניה, אדרבא יהי בעיניו השמן הטוב כמו שהי' כשירד על מדותיו של אהרן שאמר או לי שמעלתי בהקדש [כריתות ה:]: ה"נ יחשוב או לי שאיני כדאי לכל הכבוד הזה. ואמר שם ליוה ה' את הצרכה היים עד העולם לא יופסק שהרי אחז"ל [סנהדרין ל"ב]. הוה קבל וקיים.

לפ' וירא ת"מ בודם ההלוקה. [תקס"ח לפ"ק]

מהרי קחי

שלוש סאים קמח סולת לוי ועשי עוגות — כתיב [שה"ש ד'] נופת תטופנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמותיך כריח לבנון, לפרש בקלור כי הת"ה הנקרא כלה כידוע יטופו שפתותיו הלכה ברורה בלי גמגום ותערובת שזהו בחי' נופת שאין בו תערובת כלל, ואמנם יהי מחודד ומשוכן גם כן, לא לבד לזכר תערובות אחיות הקליפות שהוא בחי' חלב שיש בו תערובת המאה וגבינה ומי חלב, אלא עוד ל"ך שידוע לטהר הכרן בפלפולו וזה הוא בחינת דבש המהפך כל הבא לחוכו לדבש. ואמר אעפ"י ששפתותיך תטופנה נופת ההלכות ברורות מ"מ לא תמנע מהלוקך בעומק הפלפול והעיון המכונה דבש וחלב. וידוע מ"ס' הוהר שממנו נעשה חלוקה דרבנן לע"ל. והענין כי מה שהוא רק ע"ד פלפול ואינו אמתיה של תורה אינו מתאחד ממש עם הכשמה רק ע"ד אור מקיף בבחינת חלוקה דרבנן וכמות אור. וידוע כי היגיעה רבה בפלפול דאורייתא מכפר עוונות ומסלק הפסולת יותר מן הקרבנות. וע"כ אמר ע"ז וריח שלמותיך היינו חלוקה ה"ל הוא כריח לבנון שהוא חוחר לבהמק"ד המלביץ עוונותיהם של ישראל, וע"ז אמרו חז"ל [ברכות ח']. אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, ר"ל ד' אמות מקרא משנה תלמוד הלכה. וזה שלש סאים קמח היינו מקרא משנה תלמוד שיש בהם תערובות, ואמנם הרביעי ההלכה היא סולת מנופה. ועוד הארכתי הרבה ופה מקום לקצר.

[פתיחה משנת תתס"ט לפ"ק].

וירא

אליו ה' וגו' כחם היום — ע"ד מוסר לפני לימוד הו"ת הארכתי כמה שכבר אמרתי כמה פעמים על פסוק [קהלת ד'] גם אם ישכבו שנים וח"ס להם ר"ל שנים העוסקים בחורה זע"ז מקדשים מ"מ אמות סביבותיהם. והוספתי עתה שהיות כי י"ד מה"י ית"ש

מסעודתו היינו מתורתו ואינו משמחו בפלפולא דהקב"ה חדי צ"י עובר על ה' קולות גמטרי' פרי"ת הר"ל ופריך הא איכא עוד תרי ומשני הגי דקודם מ"ת ר"ל קודם למוד ההלכה כ"ל:

[תורת מוסר פי ח"ש פק"ח לפ"ק].

במדרש ר"ע ה"י יושב ודורש והלבוש מתנמנם בקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על קצ"ו מדינות תבוא בת בתה של שרה שחיתה קצ"ו שנים ותמלוך על קצ"ו מדינות [צ"ר ג"ח]. הענין כי פירש"י ע"י צעורה העקירה וכמעט שלא נשחט פרחי נשמתה, והוא קל"ת גנאי לשרה, ואני פרשתי לשבח שמתוך שמחה ודבקות דבקה נשמתה צלור עליון ושוב לא חזרה. ושיי הפירושים אמת כי בחלוצי מקרה הגוף לא פלגה כח ותחלף בעילוף, ואז בהתבטל חושי הגוף שמחה נכפשה שמחה נפלאה ומתה צבחי הגוף, ודבקה צלור עליון צבחי שמחה הנפש, וע"י צ"י אלו הלער והשמחה לא חיתה כ"א קצ"ו שנה והיתה ראוי שתחיה ג"כ קצ"ו כאברהם ונחמה משנותיה מ"ח שנה גמטרי' ח"ל ועליה נאמר בהספידה אשת ח"ל מי ימלא כי נחמה מספר חיל מחייה — והנה ישראל קיבלו תורה צלוס ולא עבדו ה' בשמחה וצטוב לצב מרוב כל עד שהעמיד עליהם מלך קשה כהמן וכדכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וצטוב לצב מרוב כל ועבדת את אויביך ר"ל עד אשר הדר קבלוהו צימי אשורוש צלון ונהפך לשמחה, והוא ממש כמו צערה תחלה צלער וסוף בשמחה וע"כ נתפזרו ישראל בכל קצ"ו מדינות ואסתר מלכה עליהם כדי שתתפשט הלער בקצ"ו מדינות, ויהפך לשמחה בקצ"ו מדינות.

והנה כתיב איש חרבו על ירכו מפחד צלילות פרשי' הוא פלפול התורה חגורי חרב כאויבים צעור והוא מפחד הגלות הדומה ללילה ויש שכחת התורה ע"כ צריך להחזיר בפלפול כן פירש"י צעיר השירים ע"ש [ג' ח'] — וע"ל דהעוסק בתורה בשמחה ואהבה ויהי דברי ה' צפיו כדבש למחוק הוא שמח ונהנה צהלכה רווחת והלואי ולא תקשה שום קושי' ולא ללערך לשום פלפול ונדע האמת מיד. אך צע"ה אין העולם נהנים מזה ולריך להחיותם ע"י שקלא וטריא ופלפול. והיינו מפחד צלילות, ותרווייהו איתנהו פרש"י ופירושינו והא גרס להא, מי גרס שכחת התורה על שאינו עוסקים בה בשמחה ועוד לצב ולריך לעשות לזה סגנון ופלפוליס וחודדים וממילא הפלפול נורך גדול להחזיר השכוח. והנה ר"ע דרש אמיתיות התורה צלי שום סג' ופלפול והי' העם מתנמנים כי לא הי' נהנים מזה, ע"כ ח"ל כי לא נאה לעשות כן אלא לעבוד ה' בשמחה ואמר מה ראתה אסתר וכו' כ"ל — כל זה אמרתי לפני התלמידים קודם לימוד הו"ת. והנה כתיב איש חרבו על ירכו מפחד צלילות פיי שנהי' למודי' דרך הפלפול מפחד שמא יארע ח"ו לילה, אבל הי' ילילנו ולא ללערך לו לעולם אך נהי' מוכנים חוליו יגרום החטא ח"ו וללערך לחרב על ירכו אבל הי' ילילנו ולא ללערך לו — והיינו דכתיב [תלים קצ"ו] כחילים ציד צבור כן בני הנעורים פיי כמו החילים שהם עדיין ציד הצבור ולא הולך להו"ת לחן להיות מורה בקשת אלא שהם צידו מוכן למלחמה אבל לא לריך להם, כן בני הנעורים ואינם מתנמנים אלא נעורים הם ושמחים צהלכה צרורה והפלפול להם רק מפחד צלילות, אשרי הצב אשר מילא

ית"ש מוספת כח לכל לריך כל ימי חיאתו, ככתוב על שם הגאון מהו' שמשון אסטרפולני על פסוק כל משכבו הפכת בחלו (*). והנה צלירוף צ' יודין של שני לריקים עם חיבת חס יעשה מזה חיים, וזהו ואתם הדבקים בהי' אלריקים חיים כלכם היום. והנה מי שחשב לעשות מלוא ונאנס ולא עשה מעלה עליו כאלו עשאו, והנה אצ"ה הי' רגיל ללמד דעת את העם העוברים ושבים צביתו וכחיום שלא צלו אורחים ללערך כי נשאר הוא לצדו ע"כ העלה עליו הכתוב כאלו קירש מ"ח אמותיו, וזהו והוא יושב פתח האהל לצדו ומעלה עליו כח"ס היום לריקא —

ובסוף הסדרה כי צרך אצרכך והרבה הרבה את זרעך ככחי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער אויביו, אמרתי, צרך אצרכך היינו פלפול התורה שנאמר עליו [כדרים ל"ח]. מרעה' נהג טובת עין ומסרו לישראל שנאמר טוב עין הוא יבורך, והרבה הרבה את זרעך רואה לומר שיהי' לומדים זע"ו ההיפך מצד צד שיהי' שנים יושבים ועוסקים כל אחד בפ"ע והו צד צד, אבל ההיפך הרבה הרבה שיהי' מדיינים אלו עם אלו ומשמחים הקב"ה בפלפול, ויהי' ככחי השמים בגדלם וכחול צענותותן. ואמר אשר על שפת הים כמאחז"ל ספ"ק דצ"ב [ז']. כמו שהחול מנין לצל יעבור הים גבולו הי' לריך ישראל מניינים לצל ילטו בהם ירי עשו, והא כיצד לזה מסיים וירש זרעך שער אויביו, ר"ל כי א"א לעולם שיתבטל ממשלת שר אחד אלא שלע"ל יתהפך הכל לטוב, והנה שרו של אדום הממונה על המחלוקות, לכשיהי' שלום בעולם ח"יה לא ימלא שום מקום אלא ע"י פלפול התורה הנראים כאויבים צעור, ומש"ה ת"ח מרבים שלום בעולם שצ"י מחלוקות התורה צביייהם יכול להיות שלום בעולם. והו וירש זרעך שער אויביו שהם ירשו את המחלוקות שהי' נתון מאז בין אויביו לרעה, ועמה יספך לטובה בין זרעך, וזה הפ"י הקול קול יעקב והידיים ירי עשו [בראשית כ"ו] ר"ל הקול של יעקב בפלפול עושה ליעקב ירי עשו במלחמה ושקיל וטרי ע"ד ידיו רצ לו [מכות י"א]: וממילא אין ירי עשו שולטות — והנה אחז"ל [צרכות ו':] כל הנהנה מסעודת התן ומשמחו זוכה לחמשה קולות שנתנה צהן תורה ופריך ז' קולות הו ומשני הגי תרי דקודם מתן תורה הו, והענין כי פלפול התורה נקרא נהר פרת שמימיו פרין ורצין וכן הי' פעמים קול עולה פרת (**). ואמנם קודם לימוד ההלכה לריכים מילי דצדיחותא להמשך לצב לשתות צלמא דברי חכמים ולהיות רעב ותאצ לשמוע דברי אלריקים חיים, והיינו צ' קולות דקודם מ"ת צ"פ קול גמטרי' רע"ב, והקב"ה נקרא חת"ן כפרש"י על פסוק [תשא] ויתן אל משה ככלתה, והנהנה (*).

(* ע"י לעיל בהלק זה באמרים לפסח תקס"ב סי' ד"ה דלותי וכו'.
 (*) וזה ל"ק של מרן בע"ה בראשית משנת חיים לשיק: והנהר הרביעי הוא פרת, ולא אצז ושם הנהר הרביעי משום דמרמו על ענין עסק הרורה. שם הנהר הראשון פישון לשון פשוו כפירשי' ליגמר והדר ליסבר ללמוד הרבה בתחלת ימיו ויסמוך כי זהב הארץ ההוא טוב מבלי נפתל ועיקש כ"א שם הברולה ואבן השהם, ואח"כ שם הנהר השני גיחון פלפולא דאורי' הולך והוסה בקושי' ופירוקא לשבר הקליפות בידו, וזה השובב ארץ כוש מקום משכן הקליפות, ושם הנהר השלישי חד וקל כפירשי' הוא כיוון ההלכה אל האמת אחר הפלפול שהוא תכלית הנרצה ובתנאי שיהי' הולך קרמת אשור אישור וישר, כל אלה הנהרות השלישה נאמר עליהם שם הנהר כי אינם עצם הכוונה, אבל הנהר הרביעי היא בעצם פרת פרה ורבה, הוא ברור התורה שסבניסו לקיום בנין עדי עד אחר ברור כל המחלוקות והפלפוליס ממנו הוא ערת באמת. עכ"ל.

מילא את אשפתו מהם ולא הוליאם החולה, אז לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער, כי הללחמים באמת אי"ה שלא יבשו לד' מהם המנוחה, אבל עבדי המלך האהובים וע"ז ועורכים כעין מלחמה כדי להתלמד שקורין מיניווע"ר, אותן לא יבשו לעולם, וה"ל דכוותי וק"ל.

[ת"מ לפני לימוד הו"ת תקצ"ח לפ"ק]

[פ' חיי שרה]. ה' אלקי השמים ישלח מלאכו לפניך. ולעיל השביעו בחלקי השמים והארץ עיין פירש"י. ג"ל דלמרי"י אשר נתן לנו תורת אמת ומי עולם נטע בתוכינו, דתורתנו אמת ועולם עלמא דשקרא עולם החמורה ועפ"י טבע הענין כשם שמעט נר דוחה בית מלא חושך כן מעט אמת דוחה כל השקר ואין העולם וטבעיו וכל מהלכו עומדים לפני התורה כי אין קיום לשקר במקום אמת, ע"כ אין שום פלא בקריעת ים סוף וראוי ומתקיים וכל הטבעיות הנוגעים באנשי התורה הוא נס והלא הקב"ה ר"ה בקיום העולם, ומה שנעלי תורה אוכלים מאכלים גשמיים להשביע רעבונו הוא שלא בטבע אלא הקב"ה ר"ה בקיום העולם, והיינו נתן לנו תורת אמת ואפ"ה חיי עולם נטע בתוכינו, וזה רמז הקב"ה לאהע"ה שהאביל למלאכים, ככה יהיו בניו לפניו ממלאכי השרת והשובים מהם ואפ"ה יאכלו, אך אם אי"ה לריכי"י לפעמים לשנות טבע העולם לפרקים רחוקים, ע"כ אמר האע"ה כמה שהוא חלקי השמים וחלקי הארץ ג"כ ור"ה בטבע העולם ע"כ אני משביעך שלא תקח אשה לבני מצות הכנעני כ"א אל משפחתי תלך, אך אם לא תאבה אז ע"כ ישתנה הטבע וישלח מלאכו ואז יתואר בחלקי השמים ולא חלקי הארץ כי ישתנה טבע מנהג הארץ להוליך האשה ע"י מלאך.

במדרש

מביאו רש"י ז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות מחורתן של בניס וכו'. וטעם י"ל, כי תורתנו הקדושה היתה כתובה לפניו במרום באותיותיו הקדושים והקב"ה לירפס ועשה מהם ספר החורה, והנה ענין התורה והמלות שהענין עלמו קדוש רם ונשא וגבה מאוד די לו במלכות קטן אית אי מהקדושים, ללבוש בו ענין קדוש וגדול והמוטע מחזיק המרובה, משא"כ שיחתן של עבדי אבות עם לבן ובתואל שאין הענין קדוש כ"כ הליבו באותיות קדושים הרבה להשוותן בקדושה עם תורה עלמו זה בעלמותו וזה במלבוש שלו, וע"ד שאמר ר' יוחנן מפני מה ת"ה שנצבל מזויינים במלבושו כבוד מפני שאינם בני תורה [שבת קמ"ה:] — והיינו דכתיב [תלים מ"ה] כל כבודה בת מלך פנימה כבוד עלמיות התורה ופנימיותה הוא חשוב ומכובד ממשכנות זהב לבושה מלבוש באותיות משכנות זהב כי הפנימיות חשוב יותר* — ואמר לרקמות תובל למלך, כי כי תו"ע שם תואר מסכת ר"ל מסכת כי הוא ארוג ומרוקס מכמה ענינים מעורבים * זה בזה כאריגה ומסכת. והיינו לרקמות תובל למלך שכבר ארוג ומרוקס * מחכמים הראשונים, וככל זאת בתולות אחריה רעותיה מובאות לך פי' אעפ"י שכבר עשאו הראשונים כרוקס בתכלת וארגמן וכל מיני יופי מ"מ כשההלכה מובאת לפנינו לבנו אטום ככהולה מהבין דבר ואחז"ל פי' יה"כ תירוש יבוצ בתולות לב אטום כבתולות, ואחז"ל [ב"ב קמ"ה:] כל ימי עמי רעים אלו בעלי תלמוד כי תמיד מתקשים ומעיינים, והיינו בתולות אחריה רעותיה לשון רפיון ומחשבה וכהרור תורה, ואמר

* ע"י לעיל בירוש' הקדוש ח"א לרי"ה משנת התק"ה שוב"ה שהג"ר ע"ש.

תובלנה בשמחות וגיל, כי ינעמי ומלאתי תאמין וישמח בו ואחז"ל [שבת ל"ג:] אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכן לדבר הלכה. ע"כ בשמחות וגיל תבואה צהיכל מלך. והנה אחר שיגע ומלא, טוב אחר זה עוד יהי' ההמלאה הלו הקדמה לבאים אחריו ויבנו על ההקדמה ההיא ויולאו ממנה תולדות אחרות ושוב יהיו גם אותן תולדות הקדמות להוליד חדשות וכן לעולם, ועל זה נאמר תחת אבותיך יהיו בניך ושוב תשיתמו לשרים בכל הארץ שיפולו המעיות חולה ויעברו ימים ונהרות. אזכירה שמך בכל דור ודור כמו שהתפלל דהע"ה ישב עולם לפני חלקים ואחז"ל [יבמות ל"ג:] וכי לעולם יהי' אלא שיאמרו שמועותיו בבתי מדרשות לעולם, והיינו אזכירה שמך בכל דור ודור ע"כ עמים יהודך לעולם וע"ד ישב עולם לפני האלקים כר"ל — זה אמרתי הודם לימוד הו"ת בהורף תקצ"ח לפ"ק

[ת"מ פ' בחקתי תהצ"ץ לפ"ק]

אם בחקתי תלכו ואת מלותי תשמרו ועשיתם אותם פרש"י שתי' עמלים בתורה ע"מ לשמור ולעשות — אחז"ל ד' מדות צהולכי בהמ"ד וכו' יש לפרש הולך ואינו עושה שהולך ומעמיק כמו אם בחקתי תלכו ואינו עושה שאינו מקיים תשמרו ועשיתם מ"מ שכן הליכה והעיון צידו. עושה ואינו הולך ר"ל חוזר אחר למודו ויודע הדינים היינו תשמרו ולעשות אבל אינו הולך לעיין להעמיק, שכן מעשה צידו, הולך ועושה זה הוא כמלותו. לא הולך היינו הולך הוא מציתו לבהמ"ד אבל אינו הולך לעיין בתורה וגם אינו עושה אינו חוזר אחר לימודו ומאומה צידו, זה הוא רשע מבלה זמנו בהצל וריק.

ועין

השדה יתן פרוי פרש"י אפי' חילני סרק ישו פירות — הארכתי לפרש מתכיתין [אבות פ"ו] כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ר"ה לומר תלמידים העוסקים לשמה צעיון ומפלפלים בהלכה ולצדוק נדחו דברי אחד מ"מ הקב"ה כיתבם לזכרון למען לא יהי' יגיעתו לריק ושעל זה נאמר שנים שעוסקים בתורה אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו, דהרבותא הוא שאפי' אותו שטעה יזכרו דבריו בספר החיים למעלה, והיינו זוכה לדברים הרבה שאפי' הדברים שאינם לודקים זוכה בהם, והיינו אם בחקתי תלכו שתי' עמלים בתורה אז וטן השדה חילן סרק יתן פרוי שאפי' הסרק שאין פרוי לזדק מ"מ יתן פרוי, אמנם הקדים תחלה ונתנה הארץ יבולה מה שאתה מוביל לה [פרש"י דברים י"א י"ז] היינו לגמר והדר ליסבר מה שהוביל פי' שלמד מדברי הראשונים יהי' גמיר אללו ואח"כ יסביר בפלפול, ואז וטן השדה יתן פרוי והשיג לכס דיש התבואה הכל לריכים למרי חיטי [סוף הוריות] היינו להכניס לקיום מה שלמד מרבתי, הוא ישיג הצ"ר להוליא יין השכל ולחדש חדשים טובים וישרים ואח"כ כשכלה צ"ר יהי' זה המחודש זרע להוליא למה חדש על העבר וכל יום ויום יביע אומר — ולצדוק ונתתי שלום בארץ, שלום בתורה יסרו הקליפות והדעות נפסדות ויהי' הלכות ברורות, ומרצ של פלפול כשהחז"ל [שבת ס"ג.] על פסוק חגור חרבך על ירך גבור, אותו לא תעבור בארנכס, והקדים ושכתם ואין מחריד, כי כתיב [ש"ס ג' ח'] איש חרבו על ירכו מפחד צלילות פרש"י איש מלומד פלפול מפחד הלכות שלא יבואו חלילה ותשתכח התורה ויהי' נוח להחזיר כפלפול ע"ש, אבל בעולם התיקון אי"ה הנפית והשכתי

והשכחתי חיה רפה מן הארץ הסכרות הנפסדות ושכחתי ואין מחירי מגזירות ופחד זלילות, ע"כ אין לורך עוד להרצ של פלפול, אעפ"י שזוה"ל הרצ הפלפול הזה הוא הרצ של שלום מימ לעיל הרצ של שלום הלו לא תעבור בארצכם. ואכלתם יסן נושאן, כי לעולם דברי הראשונים שומעים ואם שמוע [ביסן] תשמע צדק ואז תזכה לדש חדשים, ויסן מפני הדש חוליהו, דהלכה ככתרתי ששמעו דברי הראשונים — ואשכור מטות עולכם ואולך אחכם קוממיות, קומה של אדתי [סנהדרין ק.], כי מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור גמטרי (וגליו*), ואחר הטא של אדתי נתערכו הטמא והטהור ען הדעת עוב ורע וע"כ לריך צרור ופלפול, אכל לעיל ואשכור מטות עולכם אותן מ"ט פנים אשכור ואפרידס זה מזה ויהי הלכה צרורה כמו קודם הטא, ואולך אחכם קוממיות בקומתו של אדתי:

[ת"מ פ' בחקותי משנת תכצ"ח לפ"ק (**)]

אם

בחוקתי תלכו פירש"י שתיב עמלים בתורה, שאלם עמל ויגע בתורה הקדושה ואינו מגיע אל תכליתה כמ"ש חז"ל ב"ב קמ"ה ע"ב כל ימי עמי רעים אלו בעלי תלמוד, והנה דבר שאין לו טעם נקרא חוק. והיינו אם בחוקתי תלכו שהולך יומם ולילה ביגיעת התורה ולא נשאר צידו אלא כחוק כי עשו מעגלותי לא תדע ומימ דרוש וקבל שבר והיינו את מלותי ששמרו ביגיעה הלו איננו אלא לשמור מלותי שלייתי להיות עמל בתורה כל אחד לפי חלקו, וכנגדו אמר דהע"ה כי אם בתורת ה' הפלו ובתורתו יסגה יומם ולילה האי יומם ולילה אלעיל נמי קאי שהוגה זה יומם ולילה ולא נגמר דבר כי עוד הפלו יומם ולילה כי כל מה שהוגה זה עוד הפלו להעמיק יותר, וז"ש ברבא כהן זשיה חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, כי המשיגים נקראו לגולגולתם עפ"י מחשבתם ורעיונתם מגולגולתם, והדיוטים נקראו רגלי שש מאות אלף רגלי כי כן היו צעת מתאוננים, ואמר כהן אם אני עמל ויגע במחשבתי וגולגולתי, טוב כשאפתח הספר הריני כרגלים שלא חשב ולא ידע, והיינו שאמר חשבתי ברעיוני דרכי ואחר כל המחשבה הזאת בגולגולתי ואשיבה רגלי אל עדותיך.

ואמר

צשכר זאת ונתתי גשמיכם צעתם היינו שפע חלוקי ורוח הקדש ממש השופע מלמטה למעלה מתלמידי יותר מכולם, והיינו ונתנה הארץ יכולה מה שאתה מוביל לתלמידים ימח מלמטה למעלה אחר שפע הגשם שמלמעלה, ואמר דהע"ה כה"ל והי' כען שתול על פלגי מים היינו מים שלמטה תלמידים הגונים המשקים ען השתול, ופן השדה יתן פריו אחז"ל [רש"י צס"ח ת"כ] אפי' חילני סרק יחנו פירות, שהת"ח מלכד שהוא משפיע לת"ח עוד שיחת חולין שלו בהשכל ובחכמה ילמדו ממנו בני עירו וישיכלו כל אי' לפי דרכו עיין גיטין ס"א ע"א פירש"י ד"ה מלתרי דרי יאשי' אתה וכו' ע"ש והיינו נמי דלאמר דהע"ה

(* רבה שיר השירים פרשה ב' בקרא הביאני אל וכו'.

(** פתיחה זו אין תח"ל בכ"ק והשתקרו ס' תורת משה לה"ם ז"ל מהי"ק פ' בחקותי, ושם מורכבים כמה מאמרים, גם לא נרשם שם באיזה שנה אמר החיים פתיחה הלזו, ואני הצנתי שנת תקצ"ח לפ"ק, לפי שברור בעיני שאז אסרה, כי מזכיר פה "ובחיות שאנו עוסקים בניסין פ"ט" וזה לפי מין בקיץ תקצ"ח לפ"ק כמו שרשם הח"ס ברוש חי', שנרשמו בחי' סוגיות ח"ס (ירושלים תרנ"ג ל'): מה שחנני חי'ת גשין פ"ט ע"א סוגי' דאמלא וכו' יום ג' מ"ב לעב"י קצח"ל, [ודי' אלו נרשמו גם בחי' ח"ס עטים ניסין], ובחי' שם בדיה בממלים קלא מזכיר ש"י ר"ח המזכיר פה ובת"ב: ובדרוש אגדה ישבתי בענין אחר העדה ע"ש" א"כ וראי שהוא משנת תקצ"ח לפ"ק:

ועלכו לא יכול דרשו חז"ל ע"י ילקוט שיחת חולין שלו לפמי הארץ שצטירו לא יכול — וצרות שאלו עוסקים בגיטין פ"ט אמרו צקורא מצטלין קלא וצנהרדעא לא מצטלין קלא ואמרו שם סורא אתרי' דבי רב וצנהרדעא אתרי' דשמואל, וכתב רש"י צס"ח דצקורא מקרי ואמרי ע"כ מצטלין קלא וצנהרדעא לא מקרי ואמרי הלכך לא מצטלין קלא, ומקשינן א"כ מאי פריך לקמן והא צנהרדעא אתרא דשמואל ולא מצטלין קלא מאי קושיא הא שלחו מדי רב והתם צאתריהו מקרי ואמרי וגם שמואל מודה דיש לצטל הקול, ואמרתיה הא דצאתרי דרב מקרי ואמרי דברים של מה בכך ושל צטל, משום דאחז"ל על רב שלא שח שיחה צטילה מעולם ולא הסתכל חון לארבע אמותיו (* ע"כ לא למדו בני עירו לתקן שיחת חולין שלהם, משא"כ צאתריה דשמואל למדו תיקון שיחותיהם משיחת חולין של שמואל רבם, ואמנם כל זמן שרב היה ביניהם אף אח"כ כשלאו מדי רב לשמואל כבר נח נפשי' דרב ולמדו בני סורא מתלמידי דרב וחזרו להיות כבני צנהרדעי ושפיר פריך ש"ס והא צנהרדעי אתרי' דשמואל הוה וכו' וגם בני סורא עכשו לא נפלו מאנשי צנהרדעי, ולולא דברי ר"ח הייתי אומר דהרי הא דלא מצטלין קלא משום שלא יליזו אתרי' ע"כ [צאתרי' דרב] מצטלין קלא משא"כ צאתרי' דשמואל וא"כ אחרי שהוראה זו יראה משמואל לדבי רב אין לצטל הקול ושפיר פריך, ואולי יאמר האומר הואיל והסביר פנים לאנשי עירו עד שהדריכום בדרך ישרה עי"ן הספיד שאין הלכה כמותו באיסורי, ע"כ מקיים אחר שאמר ועלכו לא יכול אמר מ"מ בכל זה וכל אשר יעשה יליה שאלכה כמותו בכל מקום, ואמר פריו יתן צעתו וגם כאן אמר גשמיכם צעתם, לרמוז משאחז"ל עירובין כ"ד ע"א שמהם לאיש צמעה פיו אימתי בזמן שדבר צעתו מה טוב שהקב"ה מוזיין לו בכל עת לפי הזמן ההוא לומר דבר צעתו, ואמר דהע"ה יצרכך ה' מליון וראה צטוב ירושלם כל ימי חיך וראה צנים לצניך שלום על ישראל, יצרכך ה' משערים המלוינים היינו בהמ"ד עם תלמידים המלוינים צהלכה [צרכות ח.], וראה צטוב יראה שלם [כתום; תענית ט"ז], שיחי' יראתם קודמת לחכמתם, ויהי' זה כל ימי חיך דכתיב צבקר זרע זרעך ולערב אל תנה ידך כי לא ידעת חיזה יכשר הזה או זה או אם שניהם כלי' טובים [כיצמות ס"ב], והיינו כל ימי צבקר וצערב צילדותך וצוקנותך שיחה טובים זה וזה, ואמר ורא"ה כי המעמיד תלמיד שאינו הגון עיניו כהות [צ"ר פס"ה ה'] ע"כ אמר ורא"ה, ואמר ורא"ה צנים לצניך תלמידי תלמידים, ושלא יהי' חיו תלמידים חולקים על רבם וקובעים ישיבה צלי רשות רבם, ע"כ אמר שלום על ישראל חמן:

(* ע"י רש"י סוף ס' מנחות, מובא בס' יוחסין אות ר"ש בין עשרה מילי החסירות של רב, והרא מהם שלא היה הואה לעירא ס' אמות, ובסדר הדורות אות א' אבא אריבא הוא רב, כתב וז"ל: כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות דעות אמרו על רב תלמיד רבינו הקדוש שלא שח שיחה בשילה כל ימיו, ובכסף משנה שם כתב בס' הישן מצאתי כן על ריב"ז אבל על רב אינו יודע כעת מקומו עכ"ל, וכ' בתשובה מקום שמואל ספ"ה ס"ה ופשוט שהוא בס"ק דהגינה (ה' ב') מגיד לאדם מה שידע אמר רב אפילו שיחה יתירה בין איש לאישו וכי עכ"ל — וע"י לעיל בדרוש לח"ק ל"ב בעומר משנת תקצ"ח לפ"ק [דף רפ"ב עמוד ב'] מה שהבאתי בשער יוסף שם בשם הח"ס בענין דלאשתא צמיתא היה שקלי עשרא מקברא דרב והו' מתרפאים ע"ש — [ושם רמזא נ"ב בעמוד א' מה שאמר מן לפני התלמידים בס' בהר ע"ש], וע"י בח"ס בחי' עמ"ס סוכה דף ל"ה ע"ב ד"ה דבר וכו' כתב: ודבר זה ריב"ז הגדול אמרו שהוא רב שלא שח שיחת חולין מימיו ולא הביש חין דרי' אמתיו כפי' הרמב"ם בהקדמת סדר דרעים.

לקוטי אמרים
אמרות שהורות המדברים מרום
מעלות התורה ואופני למודיה
ויראת ה' ראשית דעת *

[פ' לך לך] לך מארץ וממולדתך וגוי. אחז"ל [סוטה מ"ד]. יבנה בית ויטע כרם ואח"כ ישא אשה, וכי רמזים [בהלכות דעות פ"ו ה"א] בתוכחה כי בהיפוך אשה תיארש בית תכנה כרם תיטע כלומר יהי כל מעשיך מהסוכים — ואין לנו מזהרים בזה. י"ל לנו סומכים עפ"י מ"ש ראשונים שאנו סומכים ואינו מלמדים בנינו אומנות דסומכי על ר' נהוראי סוף קידושין אני מניח כל אומנות שבטולס ואינו מלמד את בני אלא תורה וכי בקנינו מ"ה הוא אומר וכו' אי"כ בחור שלמד תורה הרי כרמו נטוע וציתו בנוי. וזה בכלל הפוך זה והפוך זה, שנעשה מעשים הפוכים מלרבי ע"ה וכולם מנורכים, והיינו דלמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה שיעזוב ארלו ומולדתו ביתו וכרמו, ושם אעשך לגוי גדול בצבוי נים והוא היפך המנהג שבטולס. [משנת תקל"ג לפ"ק]:

ויעתה משם ההרה מקדם לבית אל. רמז שיהי יראתו את ה' קודמת לחמתו ואל יכניס לבהמ"ד מי שאין תוכו כזרו. וזה ויעתק משם ההרה. שהעתיק ועקר ה"ה"ר הנדמה לה, מקדם לבית אל קודם שבה בית חלקים שהוא בהמ"ד כי תחלה סוד מרע ואח"כ ועשה טוב. [משנת חיי"ם לפ"ק]:

[פ' וירא] **והנה** שלשה אנשים. צרבה אי נדמה לו לסקרקי ופי' בשתי ידות במעריך ערך סרק, שפירושו גנב, ואי לנאוטי פי' ספן ואי לערבי. והנה אחז"ל [שלהי קידושין] הספיין רובן חסידים, ולאמרו על הערבי שהם משתחווים לאבק שברגליהם, והי' ארטי"ה לר"ך ללמוד לשלשתן דרכי ה'. אמנם לא השוו כי הספן לא הולך אלא להעלותו למדרגה יותר גדולה ממה שהיה, והערבי יודיעהו דרך ה' מבלי עשיו, ולגנב ירגלוו במדת ההסתפקות מבלי רדוף אחר המותרות. ע"כ אמר לגדול שבהם הוא הספן אם מלאתי חן צעינך אל נא תעבר מעל עבדיך באריכות דברים שצני לצין חזיריך במה שאיך לר"ך לאותן הדברים מי"מ תמתין עד שתקנחם בשוה לך ואח"כ אתקן שלשתכם במה שנאות גם לך. ואמר יוקח נא מעט מים להערבי העשיו צאבק שברגליו, ואקחה פת לחם להגנב להסתפק בפת לחם ולא ירדוף אחר המותרות, ולבסוף נתן לשלשתן חמאה וחלב שכליות דבש וחלב תחת לשוקך, וכן הבקר בשרא דתורא עיוניות. [משנת תקס"ג לפ"ק]:

יוקח נא מעט מים ע"י שליח ואקחה פת לחם. יראה כי אברהם העריח עלמו להעריך כמטר לקחו ולהזיל כטל אמרתו להמשיך רבים אורחי' לעבודת ה' ותורתו. והיותו צאותו עשה חולי חסו עליו כלומר שאליעזר ישמש תחתיו היום ויאמר להם דברי תורה כי גם אליעזר היה דולה ומסקה תורת רבו לאחרים — ואמר להם אברהם, בודאי דברים הפשוטים שאינם לריבים עיונא רבה ליקח מעט מים של חכמה ולרחוץ רגלכם מאבק ע"ז זה יוקח ע"י שליח אליעזר, אבל ליקח פת לחם של עיון עמוק ולסעוד לבכם בדברים היוצאים מן הלב להכניסו לחוך לבכם זה לר"ך דוקא שומע מפי הרב ע"כ ואקחה אני ולא השליח פת לחם, כי על כן עברתם על עבדכם פי' הלא לא באתם ללמוד אלא אליעזר אלא אלא אברהם על כן עברתם על עבדכם דייקא [משנת תקל"א לפ"ק]:

[פ' חיי שרה] **וידרין** חיי שרה. במדרש ר"ע הי' יושב ודורש והעם מתנמנים ביקש לעוררם אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על קצ"ו מדינות אלא הוצא בת כמה של שרה שהיתה קצ"ו שנים ותמלוך על קצ"ו מדינות. יש לפרש דאחז"ל [סנהדרין ע"א]. הישן בבהמ"ד בשעת למוד תורתו נעשית קרעית קרעית דכתי' וקרעים תלביש נומה לשון תנומה. והענין כי כבר כתבתי במקום אחר על פסוק [ישעי' ס"ד] כבגד עידים כל דקויתו, כי מהראוי שיהי כל ימיו שוים לטובה עובד ה' כל זמנים ונעשו ממלותיו מלבוש אי שלם לנשמתו ולעומת זה בהקב"ה כתיב [שם כ"ט] וילבש לך קה כשריון. אך הטובד כמתמנס פעם עובד ופעם עוזב נעשה מלבוש שלו קרעית קרעית. והיינו כבגד עידים ולעומת זה לבוש לך קה של הקב"ה והשגחתו עלינו הוא חלילה בהעלם עין ע"ד עורה למה תישן ה'. ואחז"ל [מגילה י"ג]: על פסוק ישנו עם אי דרשו כלפי ישראל ישנו מן המלות ובמדרש [אסתר ז'] דרשו כלפי הקב"ה ישן לו אותו שנאמר זו הנה לא יום ולא ישן שומר ישראל והכוונה כנ"ל שישראל מתעללים

ויעבר אצרכם בארץ עד מקום שכס עד אלון מורה והכנעני אז בארץ. י"ל ע"ד מוסר, כי ידוע שאופן העיון ופולפול התורה הוא להעביר גוללים מן הארץ לצרר פסולת הקליפות מן האוכל ומי"מ יש כמה דברים שאין שכלנו מגיע שמה עד יבוא מורה לך ויורנו האמת כמ"ש תשבי יתרן קי' ואיבעיות, ואין לנו רשות לומר כיון שאיני מבין וידע דברים אלו לא אקיימם ולא אלמדם ח"ו, וע"ז נאמר ישכר חמור גרם רובץ בין משפתי העיון, העמק הענין עד מקום שידו מגעת כחמור לנשא, ולבסוף מקום שכלה כה עיונו שם ויט שכמו לסבול הדבר כאשר הוא עד יבוא מורה לך ויורנו, כי אז יקויים ולתתך עיון על כל גויי הארץ ומשלו חז"ל [דב"ר ז'] לשמן העולה על גבי כל המשקים ה"ג ולתתך עליון, וקרו להו לאו"ה גויי הארץ, להורות שהם יהי' צנחי' תחתיו ארץ, כי הקדושה תעלה מעלה מעלה כשמן הטוב על הראש, והקליפה תרד מטה מטה כשמרים ואז יבורר האמת מן השקר והאוכל מתוך הפסולת. אבל עד אז נסבול וישא במקום שאין ידונו מגעת. ועל זה רמז ויעבר אצרכם בארץ שהעביר ופנה דרך בארץ בעיונו ופולפולו בחורתו עד מקום שכס עד שהגיע למקומות שריכים לסבול נשכמו על כרחו כי אין פותר לו עד אלון מורה עד הזמן שיבוא מורה לך ויורנו, והכנעני שהוא כינוי לקליפה יהי' אז בארץ בתחת"י שפל המדרגה, ואז יבנו על צריין דברי חלקים חיים ומלך עולם:

(* לחניפות הספר הקדוש אצתי ללקוט שושנים מהמון כתבי קודש של מן הח"ם ו"ל כפי מה שפרשה לי המקום והעת. והריבה מאמרים מהבאים בלקוטי זה שרשם מן בסנקאנתיו הקדושים בפרשיות מתחלת זמני קין וחורף, ובדאי מרגליות אלו הם מאשר אמר אז לפני תלמידיו להלחיב לבתים לתורה ויראת השם. ורק כיון שלא יצא מפורש מעט קדשו שאמרם בפתיחתו קודם לימוד היות, חלילה לי להרשיא עצמי להציגם בין הפתיחות רלעיל, עכ"ל מישך שייכו למרוד הפתיחות תורת מוסר. גל"ב בן עשיתי מרוד בשם "לקוטי אמרים" מהמפור בכתבי קודש דרבינו ז"ל, והיו לאחדים בידונו וידי נעם ה' אלקינו עלינו.

מתעללים במלות ועושים דרך ערלי קרעים קרעים, אף הקצ"ה כן, ואמנם אסתר בזכותה הגינה כי היא היתה תמים במעשי מתחלתה ועד סופה וכן כתיב הדסה היא אסתר מתחלתה ועד סופה כשהיתה הדסה ירקרקות וכשהיתה אסתר על שם אסתר יפה כלבנה היתה בהיותה ולא נשחיתתה — א"י הדסה נקראת בשעת השנחת ה' כדכתיב והוא עומד בין ההדסים במלכה כדלית. f. ספ"ק דמגילה ואסתר בשעת הסתר פנים, ובכל הזמנים היתה בהיותה וזכתה בזכות שרה דכתיב שני חיי שרה פרש"י כולם שוים לטובה, וע"כ כשהי מתנמיים בשעת הדרשה ה' מעוררם בדרוש הזה וק"ל [משנת תקי"ף לפ"ק]:

[פ' תולדות] פירש"י ז"ל על פסוק שני גוים בבערך עפ"י חז"ל שלא פסק מעל שולחם:

לנו וחזרת לא זימות החמה ולא זימות הגשמים. יראה שהיא מליצה נאה, היות האדם זימי הרווחתו נח לו ללמוד בעיון וחריפות יותר על מה שיחזור בלימודו לשמוע בישן, והספק זימים שאין לו בהם חפץ כי אז לפכוחי פחדא יחזור על מה שלמד כבר, ולא יטריח עלמו לעיון בעומק וחריפות. אבל לא זה הדרך אשר בחר בו ה' כי אם בכל עת וזמן יהי שום לטובה לאחוז בזה וגם מזה אל ינח ידו. וזה ה' רבי שבין זימות החמה המחואר לימי עונג ונחת וזין זימות הגשמים שהם ימי יסורי ולער כמו הסתיו עבר בשיר השירים, בשני הזמנים הללו בשום לא פסק מעל שולחן ישיבתו לא לנון שהוא חריף ולא חזרת לחזור על לימודו דמר בכל יום ודמר בכל יום. [מה"א מימי חרפו דמין ז"ל]:

[פ' ויצא] ודנה סלם מולך ארצה. במדרש סלם זה סיני ע"ש. וי"ל ולרמוז בזה ענין נאה

ממה שחנני ה"ת — כי הגה חלקי מדרגת התורה הם ארבעה. א' הלומד התורה וההלכות כמו שנתנו מלח ה' מן השמים ואינו רואה לחדש בה דבר, וזה אינו נכון כי ה' חפץ להגדיל תורה ולהאדירה, כי מלבד התורה שנתנה לנו עוד לפון לישרים תושיה מה שתלמיד ותיק מחדש בכל יום תמיד והיא עודנו גנוח אלל כותן התורה ית"ש. וזהו כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו [משלי ד']. אעפ"י שלקחי טוב אשר נתתי לכם ממש והיא עתה תורחכם כי לא בשמים היא, מימי תורתה מה שנשתייר עדיין אללי חלק כל ת"ח ות"ח אוחו אל תעזבו"ה, הזכיר פה מלעסוק רק בחלק הנקרא לקח רק גם להיות מחדש הדושים טובים — ויראה מ"ש מרע"ה [דברים ל"ב] יערוף כמטר לקחי, יראה כי מטבע רוב האנשים אנשי הזמן שמחים עלי גיל להקשות ולחרך ולפלפל דלג כאיל פסה ותרון לשון אלה, ואינו רואה ללמוד לשמור ולעשות, לית דין לבי למילף. ויראה דעל כל כיולה בזה נאמר ועל את השמים ולא יהי מטר והאדמה לא תחן את יבולה, כי חז"ל אמרו בהגלת הפרשה ההיא והי' אם שמוע תשמעו אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם חפנה לבבך שוב לא תשמע [סוכה מ"ו]. וכן אנו רואים בחוש כי אנשים כאלה מבליים כל ימיהם בלעקת שבר שלהם ולכשיזקנו אבדה ונסרחה חכמתם וגרועים מוקפי ע"ה דלא נאבד מהם אלא שכלם ותבונתם אבל יודעים הם כמה הרפתקאות דערו עליהם ואין חכם כבעל נסיון, משא"כ הנהי אנשים מה שלמדו שוכחים והכמתם לא עמדה להם ונמלאו קרח מכאן ומכאן — והנה החדשים האלו שמחדשים בתורה נקראו בשם מטר היורד מלמעלה להרוות הארץ כדכתיב ועל העצים אלוה מהמטיר עליו מטר זה נאמר על שפע אהי

השכלי כידוע [תי' בישעי ה' ו'], וע"כ כלפי שאמר בעושי רלונו אם שמוע בישן תשמע בחדש, אמר עתה באין עושים רלונו פן יפתה לבבכם וישן מפני חדש תוליהו, ואז סופו ועלר את השמים ולא יהי מט"ר הם דברים שכליים הג"ל טעם זקנים יקח ואז לא יאמר לו מאומה מעמלו, כי האדמה לא תחן יבולה היינו גיפו לא יתן מנה שהוביל לו היינו חלק הנקרא לקח גם לו לא יהי — נחזור לענייננו, כי מטבע האנשים לחבב החדשים יותר מחלק הנקרא לקח, ובאמת לא כן הוא כי כל יום יהי בעיניך כפרוטגמא חדשה. ע"כ אמר מרע"ה יערוף כמט"ר לקחי הלוהי יהי לקחי היא תורה הנתנה מן השמים יהי בעיניהם כמטר שהם החדשים שכל אדם סופנים, נמלאת למד כי ב' חלקי התורה האחת נקרא לקח והשני מטר — וכשאלם עיסק בשני אלה לשמוע בישן וחדש לשמה, זוכה לשלישי סיעתא מן שמיא ונתקיים בו חכמת אדם חאיר פניו שרה"ק הופיע בקרבנו, ועל זה נאמר [כי תבא] וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ואחז"ל אלו תפילין שנראש וכי בעה"ט [שם] כי שן שבתפילין מרמזת על זה כי ש"ן ר"ת ש"ם יהו"י נקרא, והיינו דאחז"ל [מ"ק ט"ו:] תורה מברות עליו בחוק, ואמרו [ברכות ו'] כל אדם שיש בו יראה שמים דבריו לשמעם באופן שכל העם יודעים כי חכמת אלקים בקרבנו, וממנו בא אל מדרגה די למעלה מן הכל להיות חופף בלל הקב"ה ושכינתו והיא המדרגה שכתבתי לעיל פ' תולדות נבי יעקב אע"ה שהי' יושב אהלים תרין שבכתב ושבע"פ (* וע"ז כתיב [ישעי ד'] וסוכה תהי' ללל ובי פעמים סוכה גמטריי יעקב הם ב' סככים הג"ל, לכן כתיב בסוכת תשבו לשון רבים יחוד קב"ה ושכינתיה, וכבר כתבתי לעיל שעי' אהלים של יעקב ה' עומד נגד חבור ס"ם ונוקבי' של עשו, ולכן סכ"ת גמטריי ת"פ כמו נוקבי' דס"ם, ועפ"י פרשתי דברי יעקב [בראשית כ"ן] הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק, ר"ל יעקב אע"ה מעמיתותו חשב שלא זכה אלא למדרגה ראשונה שנתורה שהיא לק"ה וא"ך יעמוד נגד עשו מרכבה לס"ם ונוקביה, וזהו הן עשו אחי איש שעי"ר גמטריי תק"ף ס"ם ונוקבי' ואנכי איש חלקי אוחיות לק"ה, — ולכן עלי קללתך גמטריי תק"ף כ"ל — ומעתה נבוא אל המכוון בעוה"ה, כי זה סיני הוא הסלם בעלמנו, מדרגה ראשונה משליבת הסלם הוא לק"ה כ"ל, אח"י מדרגת גמט"ר לכן אוחיות אחר לק"ה הוא גמט"ר להיותו מדרגה שאחריה אח"י זוכה שם ה' נקרא עליו וכבר כתבנו כי הוא ש"ן ר"ת ש"ם יהו"י נקרא לכן אוחיות אחר גמט"ר ש"ן, ואח"כ מדרגת סכת לכן אחר ש"ן תמלא אוחיות סכת, נמלא די שליכות לסלם זאח"י בא"ב, לק"ה גמט"ר ש"ן סכ"ת וכולם מלורף זא"י בא"ב — והנה ג' מהנהי מדרגות ישנם ג"כ בטומאה, לק"ה ומט"ר כבר כתבנו בלומדים שלא לשמה, ומכ"ש סכ"ת שיש מסחופף בסכת הנחש ולא יזכרו כ"ף במדרגה השלישית שם ה' נקרא עליו אז הכל לטוב, לכן סלם ר"ת שלשתן סוכת ליקח מ"טר ראה יעקב שלשתן אמנם והנה ה' לנב עליו היא שם ה' נקרא עליך, ואז הכל לטובה.

[משנת תק"ס לפ"ק]:
[פ' וישב] וי"א ידע אהו מאומה כ"ף הלהם אשר הוא אוכל ויהי יוסף יפס תואר ויפס מראה, כבר כתבתי במקום אחר, המשך היוחו יפס תואר

(* העתקתי ב"ד רעיל בחלק א' בדרוש ד"ו אוד תק"ץ לפ"ק דף קפ"ו ע"ד.

לאומרו

לאומרו הלחם אשר הוא אוכל, כי אותו הלחם היה זרעונים כמו דגיאלי עמ"ש סס. וכעת כ"ל לפי האמור במדרש שהי מלחש ונכנס מלחש ויולא ואדוניו חושדו בכשפים והוא לא עסק אלא בתורה, וכבר כתבתי במקום אחר כי העוסק בתורה מוזיקי גדלי ממנו [בכרות ה.]. פי' לא יהוש לילדי הזמן והזיקיו אדרבה ישמח לנגדם בידוע להיותו אהוב להי פי' יוכחו את אשר יאהב ה' יוכיח, וע"ד [עמוס ג.] רק אחת ידעתי וגו' — ועד"ו פירשתי הפסוק [קהלת י"א] שמה בחור בילדותיך וגו' כי לא נקרא בחור כ"א העוסק בתורה אשר בחור בנו וכו', ואותן הימים נקראו ימי בחורותיו ומקרי הזמן הם נקראו ילדי הזמן ערמזין על אלה תולדות יעקב יוסף. פי' אמר שמה בחור בילדותיך אתה הנבחר לעסוק בתורה שמה בכל ילדי הזמן ולא יעצבוך מה לך בהמה הלא ייעיב לך בימי בחורותיך שאתה עוסק בהן בתורה כי זה כל האדם ודע כי על כל אלה ימי הבחור"י הקדושי' ה"ל על אלה יביאך במשפט יסורים יותר משאר בני אדם, אחת ידעתי ע"כ אפקוד עליכם עונותיכם. וה"ל לא ידע אתו מאומה להתרעם עליו רק הלחם של תורה שהוא אוכל מלחש ונכנס מלחש ויולא, אמנם ע"ז ה"י יוסף יפה תואר ויפה מראה כי כל הברות לא נכנסו ללבו ולא הזיקוהו מאומה כ"ל. [משנכס תק"ם לפ"ק].

[פ' בשלח] **ויאמר** אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וגו' כי אני ה' רופאיך. רבים תמכו אחר כל התנאים האלו לא ישים מחלה מלרים ולא עוד אלא שמסופק בדבר כפירש"י ואם אשים אני ה' רופאיך — אחז"ל הלומד ע"מ לעשות מספיקי' בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, נמלא רק הלימוד הראשון שמתחיל הוא הכסיון והמנוחה, ומכאן ואילך הוא שר מלוא שבוכות הלימוד הראשון וזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ועוד אחז"ל [כתובות ע"ז:] ריב"ל ה' מהעטף עם בעלי ראתן ולומד תורה עמסה ולא נזוק מהם כי זכות התורה מגינה. וזה שהקב"ה שם להם חק ומשפט אחיה פרשיות שיעסקו בהם להתהלל ונסיון ושם נסוהו — ויאמר אם שמוע צינן בפרשיות האלה תשמע עוד וגם תזכה והאזנת למלותיו ושמרת כל חקיו כל זה תזכה ע"י שמיצה הראשונה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ועוד כל המחלה אשר שמתו במלרים אם יארע שאפי' מכות כאלה יהי' על אדם ואתה תלמוד עמי תורה לא אשים עליך אפי' חולי המתדבק בבעלי ראתן כי אני ה' רופאיך כמו בריב"ל ה"ל*]:

[פ' משפטים] **וברך** את לחמך ואת ממיך והסרתיו מחלה מקרבך. אחז"ל [צ"מ ק"ז:] זה פת שחרית וקותין של מים והסרתיו מחלה אלו פי' הלחים התלוים במרה במספר מחליה וכולן פת שחרית וקיתון של מים מצטלן. וקשה מרה היכי רמיזא, ושחרית היכי רמיזא. וגם אחז"ל [בכרות ח.]. תק"ג מיני מיתות נבראו בעולם למות תולדות בנימטריי הכי הוה, וא"כ ע"כ יש ג"כ כל כך מיני הלחים בעולם והכא את אמרת פי' מיני הלחים ותו לא. וכ"כ הני תלוים במרה ואיך תלוים במלחא אחריתא, ז"ל דא"כ לא הוצטחו בעבודת ה' רק להשמר מפ"ג מיני הלחים ותת"ך נשארם שלא הוצטחו ר"ל. לכן כ"ל דהנה כתיב הסכת ושמע ואחז"ל [בכרות ס"ג:] הס ואח"כ כחת לעיני ולפלפל. וידוע כי הכתיבה והפלפול

* הוא משנת תקפ"ש י"א"ק. עוד טאמר א"ד לפ' בשלח בקרא ויורדו ה' וכו' תמצא לעיל בהלק א' ברוש אח' טבת דף ק' סוף עמוד ד'.

הוא משבר כחות הקליפות ומסיר כל מיני חולי ומכאוב, וע"ז כתיב אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וגו' כל המחלה אשר שמתו במלרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך, אמנם לא יוסרו ממנו כ"א כתי' מיני חולאים במספר כתי' אשר על זה נאמר הם ואח"כ כחת — וישארו עוד פי' מיני חולאים ומהם לא יוצטח כ"א בהיותו רודף שלום ואינו בעל כעס ואז יתפא מכל כאמור [ישעי כ"ז] בורה ייב שפחים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. ולהיות כי עיקר התורה והפלפול מה שזכה ולומד בילדותו נגד זה אז אש התורה ורתיחת הילדות יביאנהו לכעס הרבה אשר ע"כ אחז"ל [תענית ז.]. האזי לורבא מרבנן דרתא אורייתא הו דקא מרתחא ליי, לורבא מרבנן דייקא דהיינו בחור חריף כידוע. והיינו דרמזו במתק לשונם פי' חלאים תלוים במרה פי' תלוים ועומדים בספק אחר שכבר זכינו לזכות אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וגו' הנאמר במרה, מ"מ עדיין חלוי' בספק פי' מיני חלאים והם תלוים נמי במרה ממש כי כבד כועס ומרה זורקת בו טפה [בכרות ס"א:] והיינו מרה, ואמר כי פת שחרית הנרמז ללמוד התורה בשחרותו וילדותו, וקיתון של מים היינו עניות וסבלנות המכונה מים בכל מקום היסך אשר רתיחת הכעס הם המה מצטלן את כל מיני חלאים על דרך אמר ה' ורפאתיו כ"ל.

וברך יש להבין מה שאמר חזקי' מלך יהודא [מ"ב כ.] מה אזה כי ירפא ה' לי ועליתי ביום השלישי בית ה' והשיב לו ישעי' שישוב הלל עשר מעלות ע"ש נקרא, וקשה וכו' דרכו של חזקי' לשאל את מלך ה' ועמ"ש רד"ק בזה. ותו כי אמר לו ישעי' כי ימחר שקיעת החמה אמר נקל ללל לנטות עשר מעלות ולא נחקררה דעתו עד שצטרו שיאריך היום וישוב הלל עשר מעלות, וקשה מאי חולמי' דהאי מהאי והלא שיהם נס נפלא. עכ"ל דה"פ כשאמר לו ישעי' ביום השלישי תעלה בית ה' השיב לו חזקי' מה אזה כי אעלה בית ה' פי' אין בזה אזה ומופת והבטחה אם אעלה בית ה' כי אפי' אם לא יהי' בריא חולם ואך רק נעמה בנפשו ישמה ויוסף כח בעלותו בית ה' וישכח רישו וחליו ואין בזה מופת שנרפא ורוטפס צטרו כי בעלותו בית ה' יחי' מדבקתו ומי'מ בחזרתו משם יהי' חולה ככראשונה. וזה אני חושב בראב"ש [צ"מ פ"ד:] באמרו אחיי ורעיי בואו פי' כי ביום בעבדו ה' ולמד עם תלמידים מרוב שמחתו בתורה ועבודה לא הרגיש היסורים, וכלילה בהפסיקו למוזו חזרו יסוריו למקומם. וה"ל אמר אין זה אזה כ"כ, ע"כ הבטחו במלחא אחריתא שטוד עתיד להכות באגרוף רשע ולהוכיחו בשבט פיו וזה נרמז במהירות תנועת השמש כי הת"ח נרמז בשמש פני משה כפני חמה [צ"ב ע"ה.] והשמש אינו רולה לזרוח בכעסה על עובדיה ולכן היא רולית למחר תנועתה ממאסה בעולם, וע"ז השיב חזקי' נקל הוא זה להיות ת"ח בעל כעס מכני סבול העולם ואנשו אצל הכס הוא בהיפך כי יחדש לו ה' לב טבור לסבול הכל והוא נרמז בהשיב לל אחריתא פי' השמש תאריך זריחתה על העולם הזה ותסבול הכל נגד רלונה וא"ש וק"ל [משנת תקס"ג לפ"ק]:

וישם חני הדס באגנות — ישראל הקדימו נעשה ללשמע ואין הכונה שיעשו קודם שמיעת האזן אך אפשר שיעשו טרם שישמעו, אך הכונה שיעשו כאשר קצלו טרם שיתבוננו אך יאמינו, ומי'מ ישמעו ויתבוננו חכמי הדור בכל יום ויום יביעו חומר כמעין המתגבר ויכנהר

וכהר שאינו פוסק. והיינו נעשה עפ"י קבלה וגם נשמע ונחזקון — ע"כ כדתיב רבא ומעין בשמעתתא ובעומק עיונו קאמין דמא מאלכע"י, אמר הלדקי עדיין בפחיוזתי קיימא [שבת פ"ה.] כי כבר עברו אלף שנים ועדיין לא עמדתם על עומק התורה ואין הקדמתם נעשה לעומק זה מי יודע מה סופכם להתבונן — והנה היינו ברית שכרת מרע"ה על הדברים האלה. כי חכמי הדור ומושב הסנהדרין המעמיקי' עלה בתורה נקרא אגן הספר אל יחזר המוג כידוע [סנהדרין ל"ז]. ע"כ חלק הדם נגד חלק נעשה זרק על המזבח ר"ל הקבלה כאשר ליוה ה' השוכן על המזבח, וח"י שם באגנות היינו חכמים המעיינים, ויזרוק על העם העוסקים בתורה יום יום ומוסיפים כח ותענומות. [משנת תקפ"ט לפ"ק]:

ארון הקודש, אלא למעלה עיי'. והנה כי המפרשי' שהטבעו מרמזים על מחזיקי לומדי תורה הנושאי' ת"ח. וע"כ ר"ל שהי' צי מיני טבעות לרמז אס יהי' הדדים היינו מחזיקי תורה בטבעות התחתונות דהיינו שמגביהים הארון והת"ח למעלה מפני הכבוד אזי המשו' קל עליהם, ואס יהי' בטבעות העליונות שהם יהי' עליון והארון שהוא הת"ח למטה בזיון אזי המשו' כבד עליהם ולא יכלו לסבול עמ"ש בהפלאה על אין הקומן משביע את הארי. [משנת תקפ"ז לפ"ק]:

[פ' ויקהל] אלה הדברים אשר ליוה ה' לעשות אותם. י"ל נמ"ש לעשות אותם שהיא ע"ד שאלו"ל [אבות פ"ו מ"ז] המחכים את רכותיו שהתלמיד כשעוסק לשמה הרי הוא נעשה ליור להחכים רבו בסוד אור חוזר. והנה פ"י מפרשי' על קרא כדתי' אשר ברא חלקים לעשות לחזור ולעשות שנטע בהעולם כח לעשות תולדותיהם כיואל ע"י ערמזין וי"מ ככעין זה ע"ד אחר עיי' עליהם. והנה אמר אלה הדברים דברי התורה אשר ליוה ה' אותנו לעשות כיואל בהם. ולהיות כי לריקים העושים מלאכה כ"ל בעה"ז זוכה למנוחת ע"כ ע"י עולמות שברא בחיודי' תורה שלו וההפך הבורחי' במנוחת עה"ז יורש גהינם ועושה מלאכה שם, ביום שכלו שבת ומנוחה. ע"כ אמר אלה הדברים דברי תורה שעמיד אני לומר לכם אותן הדברים ליוה ה' לעשות אותם שתעשו מהם תולדותיהם כיואל בהם שעל ידכם אתחכם אני וכל רבותיכם, ואצר ששת ימים תעשה מלאכה כ"ל ועיי' ביום השביעי שכלו שבת יהי' לכם קדש מנוחת הנפש משא"כ העושה שם מלאכה יומת בידוע הוא שהוא רשע למות.

[פ' תרומה] ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. במדרש חור"ה מ' פה נרמז משחז"ל [מגילה י"ט: ע"ש וש"ר כ"ח] שבאותן מי יום ניתן למרע"ה כל מה שחלמיד ותיק עתיד לחדש והיינו בעוסק בתורה לשמה זוכה לכון חלקו שניתן לנשמתו בסיני. וע"כ אחז"ל אעפ"י שזה אורב וזה מתיר אלו ואלו דא"ה וכולם ניתנו מרועה א' עפ"ק דהנינה. והיינו ויקחו לי תרומה תורה מי' מאת כל איש כי כל העוסק בתורה מלליה ויגעתי ולא מלאתי אל תאמין, ואת אשר ידבנו לבו ומחדש ומוליא סברא מלבו מי' תורה, תקחו את תרומתי כי שלי היא וכולם ניתנו מרועה א' — ועל זה הי' כרוכים פורשי' כופים הם צ' ת"ח המחדדים ונוחים זה לזה בהלכה, ופניהם איש אל אחיו להיות נה זה לזה ולא לקנתר ח"ו. ואל הכפרת יהי' פני הכרוכים פ"י כוונת שניהם אל הכפרת פ"י לעשות סייג וגדר אל הכפרת היינו התורה הנחון בתוך הארון ולהבין אמיחות כוונת הקרא — וכנפיהם סוככים על הכפרת ומגיינים ומשגיחי' על התורה לבלתי יפרץ זה פרץ ח"ו. ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרוכים כי שנים שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי ביניהם. את כל אשר אלוה אוחך אל צ"י פירשי' את כל אשר אלוה אל צ"י הוא, פ"י מה שהם מחדשים אינו דבר חדש כ"א אשר אלוה אוחך אל צ"י הוא והם מכוונים חלקם המגיע להם מסיני. ובהלך המשכן הי' ס' עמודים שבהם ס' וזים ששה סדרים היינו וי"ו וס' מסכתות בהם כדרשי' על פסוק ששים המה מלכים [במדבר רבה י"ח י"ז]. ואחז"ל ביריעות עליונות אעפ"י שהי' רק משער עזים ולא הי' נראי' השוכים כתחתונות מי"מ חכמה יתירה הי' בעליונות יותר מן התחתונות שא"י וכל אשה חכמת לב בדי' עוו את העזים עיין שבת ל"ט ע"א. והיינו עפ"ימ"ש בשלי' דיריעות תחתונות חמש נגד חמש רומז ללוחות הי' דברות נגד ה', ועליונו שם נגד חמש היינו ששה סדרי משנה יולא מחמשה חומשי תורה ע"ש. והנה העליונות רומזי' לתורה שבט"פ שיש בה חכמת לב יותר מבתחתונות אך אחר שגמר סברתו ויגע הרבה ומלא האמת בכונת הקרא וכיוון ההלכה אל האמת אין ניכר עומק החכמה והיגיעה רבה שיגע עד שמלא כל זה כמו מלאכת יריעות העליונות לא הי' ניכר חכמת לב שבהם יותר מבתחתונות ואדרבא נראה כאלו התחתונות חשובות יותר — [משנת תקי"ף לפ"ק]:

[ע"ז] אני מפרש מאחז"ל סוף מס' מגילה כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר גם אני נחתי להם חוקים לא עושים ומשפטים לא יחיו בהם ופריך משום דלא ידע לבסומי קלא משפטים לא יחיו בהם קרית ל"י אלא צ' ת"ח שאין נוחי' זה לזה בהלכה וכו'. וי"ל דגם בתחלה היתה הכונה כך אלא שלא הבין עד שפ"י לו יותר מבואר, והוא כי ע"י התורה מתוספת שפע וזרכה עליונה, ולהיות כי בכל מקום שהזכרה מתוסף, שם הקליפה רועת לינק ולריך להגריהם ע"כ בגמר מלאכת המשכן אמר מרע"ה ויהי נועם וגוי להמשיך נועם העליון על מעשי ידיהם, ומשום שאריך להבריה הקליפה אמר שיר של פגעים סמוך לו. ה"כ בעסק התורה ע"כ הושם לנו פלפול התורה אס הוא לש"ש לשבר הקליפות ולהמשיך עלינו נועם ה' מבלי תקרובת אש זרה ח"ו. והנה כריתות הקליפה נקרא זמיר כידוע. ע"כ אמר הקורא בלא נעימה פ"י שקורא בתורה באופן שלא יומשך זרכה ע"י קריאתו כי הזכרה יכולה נעימה ע"ד ויהי נועם ה' וגוי הניל והשונה בלא זמרה דייקא שאינו גורם זשנונו לזמר ולהכרית הקליפות א"כ עליו הכתוב אומר ואכני נחתי להם חקים לא עושים שלא יזכו לטובה ונועם עליון ע"י החקים וגם משפטים הם הוויכוחים ופלפולים הנקרא משפט אותם ויכוהי' לא יהי' צם כי אדרבא יתאחו זה הקליפות, ומפני שלא הבין זה איך ומה הוא הקרי' והסיוון ה"ל ע"כ חזר ופ"י לו שהם שני ת"ח שאין נוחי' זה לזה בהלכה. [משנת תק"ס לפ"ק]:

[פ' ויקרא] כי כל שאור וגוי [תמלא לעיל בדרוש לשה"ג תקלד"ק לפ"ק דף רמ"ט עמוד ג']. בהפטר

בטבעות הארון וגוי. דעת הראב"ע שהי' טבעות למעלה ולמטה והרמב"ן כי שקשה לומר שהי' הארון למטה מפני משוי' כזידה. ומפני הכבוד של

בהפטר

אל תירא פנדי יעקב וישרון בחרתיך כי אלך מיס על למה ונחלי על יבשה כן אלך רוחי על זרעך וברכתי על לאלריך [ישעי מ"ד]. י"ל כך. כי הנה בלי ספק החכם המלמד לאחרים יתבטל הרבה מהשיג מה שהי יכולתו להשיג מושכלות כי זמן אמנים טובא עידן ועידתן יבלה זמנו בלמד דעת את העם, אלא הקב"ה חפץ בזה מאוד ורואה בזה יותר ממי שמעמיק ואינו מלמד לאחרים כמ"ש בח"ה [בשער אהבת ה' פ"ו]. והנה מה נדמה בזה לאדם למה המתאווה לרוות למאווה ואחד יש לו שדה יבשה לריכה להשקות, ואין לו. והנה ה' ב' נגדו ובידו קתון של מים זה אומר השקני מים זה אומר השקה שדי, והנה זה ב'ל בכדו ואומר להלמא הנה להשקותך ממש א"ל לי להוציא בעל השדה ריקס מכל, אך ארוה למאך במקלת והוא שאלוק מים על גופך וידוע כי זה פועל קלת ויהי המים הנוחלים מעל גופך יזלו על השדה, ובשכר זאת אביאך אל ביתי ושם אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני — הנמשל הנה חלקינו המשפיע שפע חכמה על חכמיו הוא מפיסס בדברים ואומר אם ארוה למאונך כאשר חפלת לא יושקה שדי הס עם בני ישראל הנריכס מורה לך להדריכס אלא הסתפק בלמנוס ותשק עדרי לאן קדשים ושכרך כפול לעה"ב כמ"ש בח"ה כ"ל. ונבוא אל המכוון בעוה"י בהקדים כי לאלחי יאמר על בני בניס כדמתרגס המתרגס והביאו מג"ה בהלכות ברכת התורה. וזהו שאמר הקב"ה ופיסס ב' כחות אל תירא עבדי יעקב הס בני בלי תורה וישרון בחרתיך המה ת"ה כי אחפסר להושיע לשיכס והוא, כי אלך מיס על למה ונחלי על יבשה כאדם השופך מימיו על אדם הלמא כדי שיזלו ממנו על יבשה וירוה גס למאון ארץ ההיא כן אלך רוחי על זרעך הס ת"ה כי הקב"ה מדבר פה עם שרס יעקב וישרון למעלה עם אורס העליון ואומר להס שילוק מי החכמה ורוחו הקדושה על זרע ישרון הס הת"ה ועי"ז יהי ברכתי על לאלריך בני בניא הקטנים תלמידים כנ"ל.

ואמר

עוד ולמחו בין חליר כערבים על יבלי מים זה יאמר לה' חני וגו' ובשס יעקב יכונה. יתפרש עפ"י השכ"ח מאד בזמנים הללו כשת"ה מורה נהס דרך ישרה מתריסס ואומרי זהו תורה חדשה לא שמענו מעולם כזה, ויש שאומרי שגס הס לומדי ולא מלאו כן בקילור שליה ושמתת הכפש, ויש אומריס זכורני כמה רבני וכמה קהלות ונהגו בו היתר, ויש מי שאומר אעפ"י שאני עם הארץ מי"מ לא אבין וכי עד עכשיו עברו אבותינו עמי"ש בחורה עד שבא זה עם תורה חדשה שלו בין כך ובין כך מוכיחי בראיות כאלו הס הלומדי וידעי יותר מהת"ה. והנה ידוע כי המפרנס"י הת"ה נקרא"י חליר כי כל חסדס כחליר כדכת"י [ישעי מ' ו'] וכאשר פרשנו שס בעוה"י. וידוע נמי כי בני בלי תורה המה בכחי ערבה [וי"ר אמור], והתורה היא יבלי מים באמת, ע"כ הבעיה הקב"ה עוד ליעקב וישרון דלעילא מלבד מה שיפסיד הת"ה ע"י נשור לך עמי"ז לא ירוה למאווה כנ"ל ומי"מ להורות נתן בלבו, עוד מלבד כל זה יסבול מהס הרבה ואת הכל יסבול הת"ה ולא יקון מללמדס וחור ומלמדס, והוא אומר ואלמחו בבין חליר כערבי על יבלי מים שהת"ה לומח בין אגשיו הנקרא"י חליר כנ"ל הוא לומח ביניהס כערבה הלומח על יבלי מים, כאלו הת"ה הוא הערבה והס המה יבלי מים בעלי חכמה ואת כל זה ישא ויסבול. ומפרש יותר זה יאמר לה' חני פ"י גס חני מלומדי תורה כמוהו.

זה יקרא בשס יעקב לומר עם הארץ חני להכריע מי"מ לא שמענו כזה מעולם, זה יכתוב ידו לה' ובשס ישראל יכנה פ"י אומר אעפ"י שאינני ת"ה מי"מ שמעתי וראיתי ת"ה אחרי וקהלות רבות לא עשו כזה זה יכתוב ידו פ"י רשותו ומקומו יאמר כי המקום והקהלה הלה ה' בה חכמים רבי או יאמר שאלתי רב אחר ואמר לי צפירות אין הדין עמך זהו בשס ישראל יכנה, ומי"מ לא יכפוס עליהס ויעשה את שלו להודיעס חקי חלקים ותורותיו.

ועד"ן

חני מפרש מדרש הביאו המפרש בקדושה דפי החדש, לע"ל ישחוט הקב"ה שור הבר כסנפירי של לוינתן וישאלהו הנריקי הא נתן השוחט במגל קליר פסול וסנפירי דומה למגל קליר מלאה פנימו והקב"ה משיבס תורה חדשה מאתי תלא. ול"ע קלת דקארי לה מאי קארי לה לשאל להקב"ה הוא הפה שאסר הוא מתיר אסורי ועכ"ל עיקר שאלתס כי התורה נלחית ולא תשתנה וא"כ מה זו תשובה תורה חדשה מאתי תלא. תו קשי טובא דהא משמע פ"ק דחולין ובר"ן שס שאין הפנימה קורע בודאי אלא שא"ל לנו לומר בריא לי שלא קרעתי ומשו"ה כי הר"ן דספק בעור ספק בעלס מפרקת איפגמא ה"ל ס"ס ע"ש וא"כ השי"ת אשר כל יכול ח"ך נאמר לו מדוע שחטת כסנפירי פגומי הלא יאמר בריא לי שלא קרעתי. אבל הפנין הוא כך, כי ידוע כל מה שהלמד ותיק מחדש הכל כבר נרמז בחורה אעפ"י שזה אוסר זה מתיר אלו ואלו דא"ה ולכל ה' חלקו ספון לא ישיגהו אחר. וזהו פ"י חדשים גס ישנים דודי לפנתי לך ואח"ל בעירובין [כ"ה:] דקאי אדברי סופריס. והכוונה לעיד חדשים שהס ישנים פ"י שהס ישנים מכבר וניתנו מריעה אחד ית"ש ועמה נתחדשו ע"י הת"ה הזה ולכן אמר חדשים גס ישנים, ולע"ל כשמוע שנית נראה לעין א"ה כל דברי דודי חקוקים למעלה וכבין כי האמת אתס. ונבוא אל המכוון בעוה"י להיות כי דלת העס דרכס להחלות צא"ן גודל נאמר ככה ראיתי אלל ר' פלוני ופלוני ועי"ז מסתפקי על ת"ה לבלתי שמוע אל השופט זאי"ס נוחני לב להבחין בין זמן ומקום ועובדא ההוא לזמן ומקום של עתה וכדומה. ע"כ יאמרו נח לדיקי לע"ל להקב"ה רבשיע עכשיו אתה מאכילנו במעמד כל ישראל משחיטת סבין פגוס, והאמת כי אתה ית"ש תוכל להבחין אמנס אהנו לא נדע וכאסר לנו מי"מ שזכ לא ישמעו לנו שאר העס וכל ה' יאמר חני אכלתי על שולחנו של מקום ב"ה משור הבר הנכשע בסבין פגוס והס לא יתנו לב לחלק, ע"כ אמור נח בפני כל לא כך שנינו השוחט במגל קליר פסולה, והקב"ה משיב אין אנו לריכי לכל זה כי תורה חדשה מאתי תלא פ"י אותה תורה שחדש כל ת"ה בדורות שעברו הנקראת תורה חדשה, התורה ההיא מאתי תלא לעין כל ישמעו מפי כי כל דברי חכמים קיימי ואין בהס ספקוק ולא נשאר מקום להרהר.*

ועד"ן

פירשנו פסוק אשתך כגפן פוריה ברכתי ביתך בניך כשתילי זמים סביב לשלחניך הנה כי כן יצורך גבר ירא ה' [תלים קכ"ח]. אחז"ל [חגיגה י"ד:] כי מלאך ה' לבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' לבאות יבקשו תורה מפיהו ואס לאו אל יבקשו. והכוונה שיהי הרב רק מלאך ה' לבאות פ"י עושה הדבר במלאכות ה'

* ע"י בשו"ת ח"ס חו"ד פ"י י"ט ד"ה ואמרתי וכו' ועי' בפירושו הפיישן בקדושת שחרית של פ' החדש דמיתו מדרש וכו' מה שבי' שם.

לא שליח של עלמנו להנחת ממון או כבוד, ובמה יודע איפה כונתו כי האדם יראה לעינים, נאמר כי על אי משני פנים אפשר שיתכוון לכבוד עלמנו, או שמתכבד בכבוד השומעים הנכונים מקול דברו צחי"ת תורה ופשוטי מקראות, וזה לא יזויר על הרוב ב"א בהולכי נתיבות מעיר לעיר ומתקבלי' דבריו על לב השומעי' כדיוטגמא חדשה, אבל היושב צעירו על הרוב מאניס שמוע כדיוטגמא ישנה שאניס סופים, וזאת שנית גם כי לא ישמחו לקראת דבריו מי"מ כיון שאומר להם הם מקבלי' דבריו ונחת רוח לפניו שאמר ונעשה רלונו ומקרא מלא דבר הכתוב לרלונו לפני ה' ואחז"ל כופ"י אותו עד שיאמר רוצה אני הרי לפניך שתחלתו באונס ואפ"ה כיון שסופו ברלונו עכ"פ אומר הקב"ה נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רלוני, אי"כ הי"ו. אך בהעדר שני אלו שאניס סופים לשמוע דבריו וגם לא עושי' רלונו אי"כ ע"כ מיראת ה' עמד לכשר לזק בקהל רב, והנה הגפן פורי' הוא המולי' יינו לרוב זלי טרה ועמל משאי"כ הזית הוא ההיפך מזה כאשר כתבנו במקום אחר, וזהו פי' הפסוק שהתחלנו בו בהקד"י כי התורה ולומדי' נקראי' לפעמי' בשם אשה ודכתי' אשת חיל מי ימלא ומסייס שם ורחוק מפניניס מכרה ולמדו מזה [סוטה ד':] שזמזר ת"ה קודם לכה"ג ע"ה דכתיב ורחוק מפניניס מכה"ג שזכנס לפני ולפנים, הרי קמן שיקראו הת"ח אשה, וזהו אשתך בגפן פוריה פי' הת"ה שבצירך כשהוא ממנה לתת יין תורתו בקהל עם והנה הוא בירכתי ביהיך אינו סובב זעיר לעיר ואי"כ ע"כ אינו עושה כדי שיהנו מדבריו כי שתמא דמלתא כבר נחשב לבני עירו כדיוטגמא ישנה, וגם בניך המה השומעי' המה כשתלי זתים סביב לשולחניך אחר כמה כתיבות וחזיונות ומי יתן ויתנו שמנס לשמוע לקול השופט ואי"כ אין לו נחת רוח כמה שנעשה רלונו כי אינס עושי' רלונו, אי"כ כי כן אם כן הוא אזי יבורך בלבבו לאמר זהו גבר ירא ה' באתת כי מלאך ה' לבאות הוא. [משנת תק"ס לפ"ק].

[פ' מצורע]. זאת תורת הזכ ואשר תלא ממנו שכבת זרע לטמאה בה, והדוה בנדחה והזכ את זונו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה. יאמר כי הלומד תורה ורודף אחר מותרי העולם הרי הוא להוסיף לו טמאה על טומאתו, ונמשל לאשה נדה שחוזרת ורואה בתוך ימי נדותה וכן הזכ שחזר וסותר ימי נקי' שלו, כן הלומד תורה בתוך ימי טומאתו בזהמת הלאת העה"ו, והנה יש צחי"ת זכר הלומד עם אחרים והמקבלים הם צחי"ת נקבה, ועוד שלישי המה מחזיקי' העוסקים בעה"ו ומספיקים ללימוד תורה וחושבי' להצנות ע"י האיש, והנה הוא מוסיף להם טומאה על טומאתו והנה העה"ו נמשל לאשה זרה ככרי' אשה נדה והבא עלי' טומאתה עליו אם לא יהי' מתקן מעלליו, ונכזו אל המכוון בעוה"י, כבר כי במקום אחר כי הזכ הוא כינוי לבעלי המותרות המקיאי' מותרי העה"ו, כרובם כן חטאו. ואמר זאת תורת הזכ זאת חורתו של בעלי המותרות גם כי ילמוד תורה וגם כי תלא ממנו ש"ו ללמד את אחרים ויכונה ש"ו כי כל המלמד בן חברו תורה כאלו ילדו, ברם הכא להיותו זכ הרי הכל לטמאה בה למוד תורתו ולמדה הוא להוסיף לו טומאה, והרי הוא כדוה בנדחה כאשה שכבר היא בנדחה וקודם טהרה מטומאה הראשונה חוזרת להיות דוה, והזכ את זונו כמי שהוא חוזר להיות זכ על זכו הראשון, כן האיש הזה הלומד תורה בטומאתו טרם יעשה תשובה, ואמר לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה, פי' שזה הספסד יזיק להרב המכונה זכר ולתלמידיו המכונים נקבה

ולמחזיקיו המכונים איש אשר ישכב עם טמאה — ה' יטהרנו במהרה אמנן. [משנת תק"ס ל' ועי' לעיל בדרוש לשה"ג תקפ"ט ל' ד"ה זאת וכו']:

[פ' אחרי'] ובה אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי שם ורחץ את בשרו צמיס במקוסי קדוש ולבש את בגדיו וילא ועשה את עולתו ואת עולת העם. יאמר עפי' מ"ש ח"ה הגם שהבדירות הוא ממעלות הרמות מ"מ יותר מזה הוא ההתחברות עם עובדי ה' להורותם הדרך ילכו בה וזכותם יהי' תלוי בו והאריך מאוד בזה בדוכתי' טובי' — ומ"מ כי בשער הפרישות שיהי' להלחו בפניו ואכלו בלבו פי' מ"מ לבבו יהי' בודד להי' רק בפניו יסביר להם פנים כדי שיקובלו דבריו, והנה להיות כי הבה"ג הי' מפרישי' ז' ימים קודם יום הקדוש הזה והי' מתבודד בהם, אמר לו שלא ירצה לעשות כן כל ימות השנה כי יותר טוב לו ללמוד דעת את העם כדכתי' יורו משפטיך ליעקב, וזהו אחר תשלום עבודת יה"כ אמר ומעשה ובה אהרן אל אהל מועד הוא בית המדרש ופשט בגדי הבד הבדירות אשר לבש בזכאו אל הקדש שהי' פרוש ז' ימים עכשיו יפשוט אותן הבגדים פי' לא ישתמש במדה הביא, רק והניחם שם ע"ד שנגדי הבדירות יהי' מוחסיס בקדוש עד שנה הבאה אבל לא בשארית השנה. ואמר עוד ורחץ בשרו צמיס במקוסי קדוש פי' במקוסי שהי' לו להיות קדוש ופרוש חלף זה ירחץ בשרו צמיס התורה, ותפש כינוי מיס שמרמז בו שימשיך לב שומעיו כי חלק התורה הממשיך לב נקרא מיס כידוע, וגם רמז אל ההכנעה כעובדא דאהרן אוהב את הצריות ומקרבן לתורה. ואמר ולבש את בגדיו הוא ככיל נהי דאכלו בלבו מ"מ יתלבש בצבדי הלהלות בפניו וילא ועשה עולתו ועולת העם עולתו מלשון עליית המדרגה כי בלי ספק יעלה מעלה מעלה הוא ועמו. ואמר וכפר בעדו ובעד העם כי הוא ראוי להגן על כל העולם כלה, ועוד זאת חלב החטאת יקטיר המזבחה פי' החטאת היותר גדול הוא מקטיר המזבחה פי' העבירה היותר גדולה המכונה חלב החטאת גם אותה מכניס לקדושה כי עוונותיהם יעשו זכויות, ע"כ אזהרה לכהן, ועתה מזהיר העם שהמה ישמעו לו כי זולת זה אסור לומר דבר שלא נשמע, ע"כ מזהיר ואמר והמשלח השעיר לעזאזל פי' בעלי החטא הגורמי' בעצם לשליחת השעיר המה ישמעו לקול מוריהם לטוב, וזהו יכנס בגדיו ע"ד אם תכבסי בנתר, ורחץ בשרו צמיס של חורה ככל אשר יורהו הכהן — ואח"כ יבוא אל המזבחה הקדושה מקוסי שבעלי תשובה עומדי'. [משנת תק"ס לפ"ק]:

איש כי ילוד ליד חיה או עוף, ר"ל שילמוד הלכות כמו שדרשו רז"ל [עירובין כ"ד]: על לא יחרוך רמי' לידו, ושפך את דמו ר"ל שנתיגע הרבה בתלמוד תורה ע"ד שדרשו שחורות כעורב שהשחיר עלמו ונעשה על בניו אכזרי כעורב על ד"ת [עירובין כ"ב]. מ"מ בכל זאת לא יתגאה ח"ו כעובדא דראב"ש שבא ממגדל עדר [תענית כ']. אלא וכסוה בעפר ר"ל נפשו כעפר לכל תהיה. [משנת תקס"ב לפ"ק]:

[פ' קדושים] קדושים תהיו לאלוקים כי קדוש אני ה' איש אמו ואביו תיראו — ואח"כ כל הפרשה מאריך במלות שגופי תורה תלוי בהם ובסוף שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו ומסייס בסוף והתקדשתם והייתם קדושים — הענין ב' מיני קדושה ופרישות אי' לפרוש מן העולם ותאותיו להכין עלמו לקבל עול

עול מלכות שמים ותורה ומלוה כמ"ש רמז"ם כשם שא"ל לקצן בכלי א"י אש ומים כך א"ל בלב המאמין תאות העה"ו עם אהבת ה' וזאת הפרישה היא שכליית כמו שעשה נח וחונן ואח"כ. וכי חוס' סוף כתובות בשם מדרש עד שאתה מחפלא שיכנסו דברי חורה בלבך התפלל שלא יכנסו אכילה גסה במעיך, ופרישה כזו היא מקובלת מאבות לבנים ע"ד שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמתך, ושוב יפסוק בתורה ויקבל מלכות שמים ותורתו ומלותיו, ושוב אח"כ יבוא אל הפרישה השניה לעשות גדריים שלא יגע באיסורים כמ"ש ח"ה [בשער החשובה פ"ה] החסידים הראשונים פראו עלמס משפטי' שערי היתר שלא יבוא ליגע בשער ה' איסור. וזהו מגדרי זקנים וחכמים. וכל אלו מוסרי אבות לבנים וגדרי זקנים להעם הוא ביום שבת קודש יום פנוי יפנו אבות לבניהם כמשח"ל במס' נדרים [ל"ז ע"ב], והחכמים יקלו בו קהלות ברבים לדרוש. ומש"ה טרם החמיל מלות ה' שגופי תורה תלוי' בה, אמר תחלה קדושים תהיו פרישה שכליות הממעטת כל תאוה וממרק אכילה שבמעיה ואמר על זה איש אמו ואביו תיראו לשמוע מוסר אב ותורת אב הנהוג מאבות הראשונים אב לבן יודיע וינהגו ביום שבת קדש וזהו ואת שבתותי תשמורו. ואח"כ התחיל באזהרות ומלות הרבה, ומסיים בהם את שבתותי תשמורו לעסוק אז בחורה ומלות ואת מקדשי תיראו לאו מקדש ממש בהמיק אלא כל התורה נקראת כן וכנסת ישראל מקדשי כמו למען עמא את מקדשי ולמען חלל שם קדשי שפרשו מקדשי המקדש לשמי [רש"י ויקרא כי ג'] וה"כ דכותי' — ומקדשי תיראו שתיראו פן יגעו בשערי איסור ע"כ תגדרו נדרים בדרשת יום שבת והתקדשתם והייתם קדושים היינו קדושת דברי חז"ל וגדריהם — [משנת תקפ"ע לפ"ק]:

[פ' בחקתי] אם בחקותי תלכו. כתיב הוא עשאו ולא אנהנו עמו, לו קרי וכתיב לא. והכוונה אני לדודי ודודי לי כל לרכי שמים מוטלים עלינו ואין לנו להשגיח על לרכי גופינו עולם העשיה והקב"ה ישיגה על זה וכרשב"י דלא כרבי ישמעאל [זכרות רפ"ו]. והיינו הוא ית"ש עשאו לרכי עולם עשיה שלנו, ולא אנהנו כי אין אנו פונים לזה כלל — ולעומת זה ולו אנהנו עמו להיות לו ודברים בשמו אנהנו עושים זה והוא כל מגמתינו. והנה חק לישראל דמוזני הוא צפ"ק דר"ה. ע"כ אמר אם בחקותי תלכו ולא תעשו דבר לחק המזמות כ"א בחקותי שאני חוקק לכם יום יום בו תלכו ותסתפקו, ואמנם מלותי תשמרו אתם ועשייתם אותם, אז ונתתי גשמיכם.

אז יאמר אם בחקותי תלכו ופרש"י שיהיו עמלים בחורה ואת מלותי תשמרו זו משנה ועשייתם. י"ל כי חייב אדם להיות עמל ויגע בחורה למלאה טעם הגון על כל ולהטעים הענין ומ"מ טרם כל יסכים בלבו שאפי' לא יהי' נכון בעיניו לא ישנה דבר מכל הכתוב בו כי הוא עושה חק המלך בלי שום טעם ורק מלאה להגות בה אבל חלילה לא ישונה דבר. והיינו אם בחקותי תלכו כאלו הם חוקים בלי טעם ומ"מ תהי' עמלים בחורה ע"מ לשמור ולעשות כפרש"י ע"ש. [משנת תקפ"ו לפ"ק]:

וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ. פרש"י אמרו ישראל רבש"ע הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום לפיכך אמר ונתתי שלום בארץ. י"ל מה"ת לומר אין שלום, ועוד כיון שיש מאכל ומשתה יש שלום כדאחז"ל [ב"מ נ"ט]. מנא הא מילתא דאמרי אינשי כדמשלים שערי מכדי נקיש ואתי תיגרא דכתיב השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך. והנה י"ל בזה דקאמרי אינשי כד משלם שערי, וקרא כתיב חלב חטים, ועוד אמרי אינשי מקדימים השלמת שעורים לתיגרי וקרא מקדים שלום לחלב חטים. אבל ר"ל דכי מורי בהפלא"ה ומשביע לכל חי רצון דטבע בני אדם יש לו מנה מצדק מאתים ואין אדם מרולה לעולם במה שיש לו ע"כ ברכה היא זו שישביע להם רצון במה שהנו ה"ת — ואמנם הלדיקים מסתפקים אפי' בקב חרובים ואינם מתלוננים ומרולים בכל חופן, ובזכות זה סוף הכבוד לבוא באחריתם יתן ה' להם כל טוב ככל המקיים התורה מעוני סופה לקיימה משושר. ואמרי אינשי כדמשלם שערי שאפי' שעורים מאכל בהמה [לית] לאנשי' אז בדרך הטבע נקיש ואתי תיגרה. ואמר הפסוק שהקב"ה מנסה הלדיק בזה ואמר השם גבולך שלום כשלא הי' לך אפי' שערי כדא"ל ע"ז סופך חלב חטים ישביעך — אחז"ל אי' מעשרה ניסים לא אמר אדם לחברו לר לי המקום שאלין בירושלים, ולא אמרו שלא הלך לאדם בירושלים, אלא לא אמר אדם, היינו שבאמת הלך להם המקום ואפי' בעורה שהוא מקודש יותר היו עומדים לפופים שזהו אגרא דבי כלה דוחקא, והי' מקום שיתקוטטו זע"ז כי לר להם המקום לשבת. והקב"ה המשביע לכל חי רצון ושלוש, עשה בחסדו שלא יאמר אדם מעולם לר לי המקום אעפ"י שהי' המקום לר מ"מ לא אמרו אדם מעולם והי' מרולים זע"ז ולא הי' עין צרי' לרה בחברתה (*). ומ"ל ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ, כי דרך בני אדם שאינם הגונים להתרעם על שופטי ומשפטי התורה כמ"ש רמב"ן בפסוק ובמשפטי מאסו שמתרעם מה עשה זה עול אם רקס חוט פשטן בצדג למרו ולמה יענש ומה עשה שמה כוס שנגע בו הערבי הזה, וכדומה הם מתרעמי

[פ' בהר] **בהר** סיני. כי רש"י מה ענין שמיטה אלל הר סיני וכי. ירמזו כי החורה נתנה בשלושה מקומות סיני אהל מועד ערבות מואב, רמו כי לריך להיות ענוותן כסיני, ומחובשי בה"מ באהל מועד, ולהשתתף בדבוק ותערובות וזהו בערבות מואב. ועל ג' אלו אמרי' ברוך ה' יום יום יעמס לנו מלמד שהקב"ה נותן ללדיק בכל יום ויום מלא עמסו [סנהדרין ק']. כי עמ"ס ר"ת ע"רבה מ'ועד סיני — והקב"ה קורא לני ארץ חפץ [מלאכי ג' י"ב], ר"ל אעפ"י שאנו מתפללי' ונפשי כעפר נכל תהי' לא נהי' ח"ו לגמרי כעפר שהשפלות לה בהכרח כי אדרבה הקב"ה יגביה קרנינו ויושיבנו בין נגידים ואנחנו נהפלינו ורלונונו נוסף כניעה לו יתי' ונהי' ארץ חפץ לא ארץ בהכרח כ"א בחפץ. והו' למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה וגו' ימי השמים על הארץ, ר"ל כל עוד שהקב"ה מוסיף לנו ימי שמים על הארץ הלזו כי מגביה אותנו עד השמים ע"ד כבזה שמים על הארץ גבר חסדו על יראיהו עוד נרצה אנהנו להיות כאדמה וכעפר לכל ברצון וחפץ, ולכן הרכין ה' השמים על סיני להורות הוא יגביהנו עד שמים ואנחנו נוסף כניעה כסיני בין שאר הרים. והנה מלות שמיטה היא לכניעה ושפלות לומר להי' הארץ ואין אנו אלא כארסי בתי אבות ולא הי' לריך לומר זאת המלוה בסיני כי היא מטבעה בכניעה ושפלות, אלא ללמד ממנו לשארי מלות כי כמוה כמוהם. ועוד הארכנו בזה. (*)

(*) מאמר זה משנת תקפ"ב לפ"ק. ועי' לעיל בדרוש ל"ב בעומר דף רפ"ב ע"ב מה שהבאתי שם.

שמור ובטוח מחסוה כי לא תעוזב נפשי לשחול כי לא יאונה ללדיק כל און.

וערין אמרתי פי' מי שהי' מתפלל שיהי' תורתך אומנתו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עירטו עסיפ הי' קורא. והכי קאמר שיהי' תורת ה' אומנתו. ומי' לא יבוא ח"ו עי"ן לדוי לב להרוס מסלות שבלבבו. וגם אל יחשך עינו לנפות על שולחן אחרים שעולם חשך בעדו.

והנה אחזיל פי' אין עומדין חסידים הראשונים הי' שוהין שעה אחת ומתפללים שעה אחת וחוזרים ושוהין שעה א' ופריך כיון דג' פעמים עשו ככה היל ט' שעות מלאכתן מתי נעשית ותורתן היאך משתמרת ומשי' מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מתברכת ע"ש. ויליד מניל דהקך ג' שעות ממש קאמר דלמא זמן בעלמא שהי' שוהין זמן מה קודם תפלתן וזמן מה אח"כ, ועוד לפי מה שכתבתי במקום אחר דהרמז ישנתי אז יבוא לי קאי אכל לרכי העה"ז אכילה ושתייה ומלאכה ושניה הכל יגמר בשליש היום שהוא ח' שעות כמנין א"ז, וכי שלישי יעסוק בעבודת ה' וכן ראוי, ועשה מה קושין אס החסידים הי' מתפללים ט' שעות מאותן ז' שלישי היום עדיין נשאר לתורתם ז' שעות וגם מלאכתן כבר נעשית בשליש היום הניל. וי"ל דמה ששהו שעה א' קודם תפלתם היינו להעלות העולמות עם נשמותיהן והוא בשם של מ"ב כידוע והוא תפלת ר' נחמיה שרגילים לאומרם קודם תפלה, והשיהו אחר התפלה הוא להורדת השפע והעולמות והוא בשם של ע"ב ומה רגילים לומר ע"ב פסוקים אחר התפלה, והתפלה גופה היא הכניסה לשם מ"ה, והמתפלל לריך שיספיל עלמו בהכנעה ולזה הרמז ג' שמות הניל מ"ב מ"ה ע"ב גמטרי' קט"ן, וג' פעמים ביום ככה עולה למספר תע"ז ע"ש תעו ירך תרוס ימיך, ואמנם המגיע למדרגה נפלאה זו לריך או שיסתלק כלל מהע"ז וע"ז כאמר בן עזאי הלץ ומת ונסתלק מהעולם [חגיגה י"ד:] וכן בני אהרן בקרבנם לפני ה' וימותו, ואם לא יהי' שלם עם ה' יהי' ח"ו ההיפך ע"ד אחר שילא לתרבות רעה, וע"ז כתיב בזעית אפיך תאכל לחם בזע"ת הוא לירוף הניל לא יזכה בו לחזות בנועם ה' כ"א לאכול לחם ולשוב אל העפר כשהי' בתחתית דיוטא. אמנם יש ויש מלדיקי עולם וחסידיהם אשר ה' בחסדו ורב טובו מטעימם בעה"ז מעין עוה"ב כר"ע שנכנס וילא בשלום. וזהו דקא מתמה כיון ששעה א' שוהין קודם ואחר תפלתם גיפ ביום כמלא שזכו ללירוף תע"ז הניל וא"כ ממ"כ או נסתלקו לגמרי מהע"ז א"כ מלאכתן איך נעשית, או בהיפך וא"כ תורתן איך משתמרת, ומשי' כיון שחסידים הם נעשה עמהם כר"ע כ"ל: [משנת תקס"א לפ"ק].

ואת [פי' במדבר] עשו להם וחיו. י"ל הפרשה כי התלמיד לא יעשה דבר עפ"י

עלמו ומחשבתו הן במעשי' טובים והן בהמשכת שפע עיוני כי פסיעה גסה נוטלת מאור עיניו אבל יעשה עפ"י עלת רבו המדריכו בדרך זו תלך עד פה תבוא ולא תוסיף ולא יהי' ח"ו מהמליץ ונפגע — וכני קהת הם בחינת תלמידים לאהרן ובניו. ואמר וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו, כי אהרן ובניו ישימו אותם איש איש אל עבודתו במע"ט ואל משאו מלשון משא דבר ה' [זכריה ט"ו] עד היכן שמגיע השגתו וכחו, ולא יבואו הם לראות כבלע את הקדש ר"ל שלא יראו כל א' את עלמו כאלו כבר בלע כל הקדושה כמו ותורתך בחוך מעי לא יבואו לראות כן אלא יהי'

ומתלוכנים, ולעומת זה נשלה בהם מארה שלא יהי' להם שום רצון מפרנסתם יאכלו לשבעה ולא ישבעו ירווחו ממון ולא יהי' מרוזים וכל ימי [ימיהם] עניים בדעת כאלו רעים, וכן כתיב [עמוס ח'] ושלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא למא למים כ"א לשמוע דבר ה' פי' משום שאינם שבעים ומרוזים בדבר ה' זו הלכה עי"ן יהי' רעב אפי' יהי' להם לחם ומים. וע"כ בימי שפוט השופטים ששפטו שופטיהם להרהר אחרי עושי משפט בעוברי עבירה עי"ן ויהי רעב בארץ שלא יכלו לסבול עד שנסעו מא"י והלכו למקומות ח"ל — והנה בפרשה זו הבטיחם הקב"ה במאכל ומשתה וגם לשבת בטח בארסם אבל לא אמר לשבת ברווח בארסם וא"כ אין שלום ורצון ביניהם ויאמרו לר לי המקום ע"כ אמרו אס אין שלום ורצון אין כלום כי יש לו מנה מתאוה למאחיים וכתי' והעשיר אין מניח לו לישון כי גם בלילה לא שכב לבו ע"כ הבטיח ונחתי שלום בארץ רצון ונחת רוח בעמלם ובארסם ושכבתם בלילה ואין מהריר ויהי' מניח לו לישן. [משנת תקל"ד לפ"ק].

בהפטר כה אמר ה' ארוך הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו [ירמיה'

ט"ז]. רולה בזה כי הוא עושה ג' לריעוהא ויורש תרתי גהיכס, הוא בועה באדם ועולם חשך בעדו, והנה הוא בזה ברוב ת"ח בעו"ה אשר לא זכו להתפרנס משלהם, ויהי' נא כישכר עם זבולן וכשמטון אחי עזרי' אס הי' עסקו בתורה לכבוד ה' לשמה, אבל הוא שם בשר זרועו, פי' אינו מלפס מתורתו כ"א הבשריות לאכול ולשתות בשמאלה עושר וכבוד, ועוד רעה שליטת אלו הי' עכ"פ הולך ממדרגה למדרגה אחרת עד לכסיף הי' עוסק לשמה, ופרשתי במקום אחר שהלך המדרגה נקרא מסילות בלבבם, אמנם הוא מן ה' יסור לביו דייקא לא יתהלך במסלות הלכ שבו לי"ב נתיבות ע"כ הוא בכלל ארוך. אמנם למי שלא נתחברו שלש אלו אינו ארוך ח"ו אמנם גם לא נכנס לכלל ברוך כ"א בלירף שלש אלו בהיפוך, והוא ברוך הגבר אשר יבטח בה' ולא יהנה משום אדם וגם לא יעשה זה לנהול עושר וכבוד, כ"א והי' ה' מבטחו לא יבטח להשיג עי"ן שום דבר כ"א את ה' ורצונו וממילא מובן שיהי' מההולכים ממדרגה למדרגה.

ואמר עוד קורא דגר ולא ילד עושה עושר ולא במשפט בחלי ימיו יעזבו ובאחריתו יהי' נבל.

כי זה האיש לא יזכה את עם הארץ המחזיקו לתורה והרי הוא קורא דגר ולא ילד, כי אין העם הארץ מתוקן על ידו, נמלא ששעה עשרו שלא במשפט כי על מנן נטל מממונו של עם הארץ. והנה זה האיש כל זמן שיושב על סיר הבשר הוא מתנהג כשורה ואם לו לא יהי' ממון הרבה יבעט ויחטא, וע"כ אמר בחלי ימיו יעזבו ולא יהי' רוב ימיו בטובה כי עי"ן היה עכ"פ בטוח בשארית ימיו מחטוא כיון שפברו רוב שנותיו בלא חטא אך בחלי ימיו יעזבו ולא אחרי ככלות רוב ימיו, ומכיון שיעזבו עשרו יבעט ויחלל ה', וממילא באחריתו יהי' נבל, כי לא יהי' שמור מהחטא אחרי רוב שנותיו.

ועדין אמר דהט"ה בהיפוך זה [תהילים ט"ז] שויתי ה' לנגדי תמיר, שיחדתי מעשי לשמו לבד ועי"ן

מימינו כל אמוט הייתי מאורך ימים בימינה למיימינים בה, ולכן שמח לבי כי הי' מסלות בלבבי בהלך מדרגה כ"ל, וגם יגל כבודי כי אורך ימים בימינה וכ"ש עושר וכבוד ע"כ וגם יגל כבודי וסוף הכבוד לבוא, וגם בשרי ישכון לבטח הבשריית שלי העלול לחטוא ישכון לבטח שיהי'

יהי מכיר מקומו ושמה בחלקו. [משנת תקס"ב לפ"ק]:

[פ' נשא] קערת כסף אחת. הקערה היא רומזה על הים כמ"ש רמזין בשם רבה. והוא פלפול התורה לעומקו וכסף מלשון חושק וכוסף. ושליש ומאה משקלה ק"ל וזריו יהי כדברי יהודה בן תימא. מזרק אחד הוא היבשה כמבואר שהם שטחיות עשיית המלוות הרמזים ביבשה. שבעים שקל ע"ן כי לריך עינא פקחא והשגחה יחירה על כל דרכיו שלא ישל בחק אי מהם חיי ומי"ת ע"ן ג"כ גמטריי קל לרמוז על הזרזות בעשיית המלוות ג"כ וכן ק"ל גבי קערה גמטריי ע"ן לרמוז על ההשגחה ג"כ. סוף דבר היל כי פעמים ע"ן אי גבי תורה ואי גבי מלות לרמוז כי ע"ן בע"ן יראה בשבט הי ליון. ובי פעמים ק"ל ה"ל לרמוז על קרא כדכתיב והוא לא פנים קלק"ל וסיפא דקרא ויתרון הכס"ר חכמה כי בי פעמים ע"ן ובי פעמ"י קל היינו ד' פעמ"י ק"ל עולה מספר כש"ר וזכו ויתרון הכס"ר וע"י פ"ק דתענית כי זה הפסוקים גרש ציושבי לפני חכמים — וכך אחת היינו שיהי לו ק"ל וד אי מבלי רבנות במוסרי ומתן קניני עה"ז. ועשרה זהב פ"ק עשרה פעמ"י אותיו זהב הם אותי כ"ע לרמוז על הכניעה עם כל המעלות האלה. ואז יהי מלאה קטרת. כבר הזכרתי כי קטרת עולה תש"ט וינתן לתוך כף יהי תשכ"ט קרע שטן. כן שמעתי מפי מורי בהפלאה ל"י כי אמר שעל זה נאמר אחור וקדם לרתי ותשת עלי כפכה ר"ל כף משלך וכבר הזכרתי זה (*). והיני יוסיף כי אחור קד"ס גמטריי שטן ועל זה תשת עלי כפכה. וקלת כלולה בשמן היינו ברור התורה כסלת נקי כלול עם שם משמן טוב. [משנת תקס"ב לפ"ק]:

וך ונקי לעיין ולהיות יגע בחורה. אמנם שיו"ל תולדת חדשים מקוימים לאוקמי גירסא: אמר בניך תולדות חדשי שכל ה"ל יהי כשחילי זתים קבועי ושחילי מושרשים וכזותים שאינה מקבלים הרכבה ה"ל בלי פסולת מכוון אל האמת. כי כן יבורך גבר ירא ה' קודמת לחכמתו. ויען אחז"ל [פסחים פ"ז]. עילם זכתה ללמוד ולא זכתה ללמד ע"כ אמר וראה בטוב ירושלים ותזכה גם להעמיד תלמידים שנויים היינו בניס לבניך ושלום על ישראל דתורת ה"ל מקרי חובלים וירושלים נועם כידוע.

ויסעו מהר ה' עפירש"י — איחא סוף פי שירה תלמידו של רחבי"ד התענה פ"ה תעניתים הכלבי' דכתיב בזה עזי נפש לא ידעו שבעה יזכו לומר שירה. ובזאתה לו תשובה על דכתיב לא יחרן ועל שמלואתם מעבדי עורות לס"ת — והענין כי המסתפק בזה ש"ס לו מודה ומשנה ואינו מבקש יותר כדרך שאנו אומרי מודים ואינם מבקשים שם רחמים ואין לומר כשם כמ"ש תוס' פ"ק דמגלה [ד.]. אמנם לעומת זה בדרכת התורה והמלות אין לנו מסתפקים אך מודים על העבר ומבקשי על העתיד. והיינו מודים דרצון על שהייתנו וקימתנו היינו בעבודת ה' שהוא הקיום הכללי ומסיים לבקש על העתיד כן תחיינו ותקיימו — אמנם הערב רב כלבא בישא בהיפוך ויסעו מהר ה' תינוק הצורה מבית הספר שכבר ברכו צרכה אחרונה על התורה והמלות ולא בקשו יותר והתאוו תאוה לבקש יותר עוד ממה שנתן להם לחם מן השמים. ועל זה התענה תלמידו של רחבי"ד שהי רבו די לו בקב ומסתפק בקב חרובי. ואלו הכלבים אשר לא ידעו שבעה איך יאמרו שירה כי לא יאמר שירה אלא על דבר שהוא מרובה ומסתפק אך המבקש יותר אין שירתו שירה אלא בקשה להוסיף עוד הב, ונאמר לו מן השמים שהם אומרי שירה על מועט דמיעוט עבודת ה' קלת דמקלת שלא יחרן לשונו נגד ישראל ולעבד מלואתם עורות לס"ת בזה מסתפקים ויודעי שבעה והוא להם די ויותר ואומרי שירה על זה ע"ד ויסעו מהר ה'. [משנת תקפ"ז לפ"ק]:

[קרח] ויקח קרח בן יאהר בן קהת בן לוי. י"ל עפ"י מ"ש בספר חסידים דמ"ש חז"ל דמי שהוא בנו וכן בנו ת"ח תורה מחזרת על אכסניא שלה, כי הוא ז"ל דלפעמים יש נניעות מלד אחר שתפסוק התורה אמנם לא לעולם אלא חוזרת ומתנווללת אחר דור או איזה דורות. והוא כענין אילן השולח פירות יפים אף נעים, ובא אי ותחב ענף אי בתוך הקרקע הכה הענף ההוא מתרקבת שם בקרקע אלא שמשתרשת ונעשה אילן אחר ממנה והוא הברכה. והי לפעמים ילא רשע אי אשר ממנו יותך פסולת מה שהי במשפחה וחזר לשרשו אח"כ. וכה"ג הי בקרה שהי בין שלשה לדיקים גמורים יאהר קהת לוי והוא הרשיע. אלא שרשעו הי רק להתם הטא ולכלות זוממא מה ובסוף נללה ממנו קדושי עליון כידוע ממשפחת הקרחים. ונבוא אל המכוון ונאמר כי קח לשון השרשה הוא כמו [יחזקאל י"ז] קח על מים רבים לפלפה שמו, וכן הוא לשון ענף כמו [תלים פ'] ועל בן אמנתה לך. וזהו ויקח קרח שהוא השריש את ענפו של יאהר וקהת ולוי, ועתה הם נרקבים וסופו לבזבז מן הארץ לעשות פרי למעלה [משנת תקס"א לפ"ק]:

[חבת] במסרה פתוח די וכל כלי פתוח, שרשו פתוח עלי מים [איוב כ"ט] אשפתו כקבר פתוח [ירמיי ה'] קבר פתוח גרונס [תהלים ה'] ליעפ"י

[פ' בהעלתך] וזה מעשי המנורה מקשה זהב עד יריכה עד פרחי מקשה היא כמראה אשר הראה ה' את משה בן עשה המנורה. פי אופן למוד התורה הוא תחלתו מקשה כי כולו מוקשה ואין הדעת סובלתה וקופה ברור כזהב בלי שום פסולת. ומפרש עד יריכה עד פרחי פי קודם שיגיע למדרגתו ירך ופרח שהם ת"ח גמורים שעושי לנים ופרחים לתורה ונקראי נמי ירך כדכתיב שוקיו עמודי שש, עד שלא הגיע לזה הרי היא מקשה, ואח"כ יהי במדרגת זהב. ואמר כמראה אשר הראה ה' את משה בזה שנתחלה נתקשה בקבלת התורה ולבסוף נתנה לו במתנה כחתן לכלה [רש"י שמות ל"א] ה"ל כן עשה את המנורה כ"ל. [משנת תקס"א לפ"ק. **]:

[פ' בהעלתך.] ה' פעמים ישראל בפסוק עפירש"י. וי"ל נגד ה' מיני הבדלות קדושות. אי ישראל מעמים ואבדיל אחכס מן העמים להיות לי. כי שבט לוי ויבדל אותך ואת אחיך [קרח]. גי כהנים מתוך הלויים. די כה"ג מדין הכהנים דכתיב [דעה"א כ"ג] ואבדיל את אהרן קדש קדשים. ה' עולה על גבי כולן יראי ה' ברכו את ה' החשובי מכה"ג כי הוא ברחייה ויגיעה ולא בחולדת משפחה ככהנים [כרבה נשא ח"ג-].

וזה י"ל אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כסף כי תאכל ולא ע"י טבע ולידת יחוס משפחה אשריך וטוב לך. ואמר אשתך כגפן פוריה שהוא משל על שכל

(* ע"י מזה בשנים יפות פי אחרי ט"ו פסוק ב.
**) וע"י לע"י בח"א בדרוש לוי אדר תקע"ד לפ"ק דף קמ"ה ע"ד.

רגלו א' בתוך התחום ורגל א' בחוץ התחום מאי וכדומה, והוא מורה על אהבתו ודבקותו ביה"ת ותורתו ולכשיבוא לפניו כיוצא בזה יהי' הדברים מחודדים צפוי ומשוננים, ואלו לא מלא מרע"ה אבל חכמים שהם נבונים מלא בודאי — ומזה תבין היטב שאלת אריוס ותשובת ר"י עם המשל שהמשיל לשולחני וחנוני, ומשאלחז"ל [עירוזין ק:]: בני יששכר לא אשכח דימי מרע"ה כוותי' שהם יודעי צינה לעתים לדעת מה יעשה בישראל היינו כנ"ל שהי' מתנוונים מקודם לדעת מה יעשה ישראל אם יארע ככה. [משנת תקפ"ז]:

והדבר אשר יקשה מכס תקריבון אלי ושמעתיו. עפ"רש"י פ"ק דתענית [ז']. מחלמדי יותר מכולן ע"י שהם שואלים ומקשים. ראונו לומר כי האמת הטמון מעיני הרב בתחלה ורחוק עדיין ממליותו, כשהוא מסביר להתלמיד מולא התלמיד מקום שאלה וקושי' ובשמיע הרב הקושי' ע"י זה מתקרב אליו פני האמת הטמון בתחלה ע"ד דלה הספא ומולא מרגניתא — וזה שאמר והדבר אשר יקשה מכס ע"י אותה הקושי' תקריבון אלי יתקרב הענין יותר אלי, ושמעתיו בשכלי ואסביר לכם. [משנת תקס"ג לפ"ק]:

פ' ואתחנן] ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם. הקשה שלי"ה הא פירש"י לעיל ושמרתם זו משנה א"כ ולמדתם ושמרתם היה כפל ענין, וי"ל כי ושמרתם לעשותם היינו לימוד צעיון עמוק להלכה למעשה והיינו ושמרתם לעשותם — וקיי"ל ליגמר חייש והדר ליסבור [שבת ס"ג]. ע"כ תחלה ולמדתם אותם לגמר והדר ושמרתם לעשותם ליסבור צעומק עיון.

אחרי ה' חלקיכם תלכו ומלתו השמורו (*). והנה שמור זה משנה כנ"ל והיינו יראתו קודמת לחכמתו ע"כ תחלה אחרי ה' חלקיכם תלכו ואח"כ תשמרו תשנו מליתו ואז ובקולו תשמעו פ"י אותו הדבור והשגון היוצא מפיך הוא קול ה' בעלמו כדאמר"י אלו ואלו דברי חלקים חיים, וכיון שיחאחד קודמתך ואהה עוסק לשמה תהי' בטוח שתשמע בקול דברי חלקים חיים, ואלו ואתו תעבודו מייתי רמזין [דברים ו' י"ג] בשם ספרי אותו תעבודו בתורתו פ"י אם תהי' בטוח שדברך דברי א"ח הנה כנ"ל אז תוכל להסמוך על הוראתך הלכה למעשה ותעבדו אותו בתורתו כנ"ל. [משנת תקפ"ו לפ"ק]:

ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר ליני ה' חלקי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה. כי אחז"ל [אבות פ"ד] הלומד ע"מ לעשות מספיקים בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, כי עיקר כל הדברים הוא לבון בזה לתכליתם וממילא כל המקריים שבין ההתחלה להתכלית ככללים זו, והמשל בזה בעסק התורה שהלמוד שלומד לעלמו אינו מרובה כלומד לאחרים, והלומד לאחרים גם זה אינו העיקר לא המדרש עיקר אלא המעשה לידע דרכי ה' ולעשות כן, והנה המכוון בלמודו שידע התורה גם כי מזה רבה היא מ"מ אינו מלית בלימודו כאלו ה"י מתכוון להגיע אל תכלית ללמד לאחרים, כי אז ה"י ממילא מלית בלמודו של עלמו יותר מעתה אעפ"י שכלאורה אינו כן כי ע"י למודו לאחרים חסירי החכמה מבלה ימיו בהשגחתו עליהם ומפסיד לעלמו מ"מ כיון שרגון ה' היא ללמד לאחרים חסו תכלית הלמוד א"כ אם עיקר כוונתו להטיב לאחריו אזי מהריב

(* בן הוא בבנין תיבך דבור הבתחיל זה, אבל הוא קרא ב' ראה ו"ג ה'.

הענין

דעפ"י דרך הטבע אותן שהם חריפים בשכל להיותם מצעלי לחות צמח ע"כ הם ממחרים לאבד מכנים צו ומוליא צו, ולהלל מזה אחז"ל [עירוזין כ"ד]. חיים הם למולאיהם למולאיהם בפה, וזהו וכל כלי פתוח מי שהוא בעל מחשבה פתוחה כי כלי פירושו מחשבה צידוע ששרשו פתוח עלי מים מליחי המוח וע"י אשפתו כקצר פתוח להוליא החלים שביד גבור מהר מן אשפות החלים ה"כ מוליא מהר למודו ומשכחו, ולהרפא מזה"ל יהי' כקצר פתוח גרונו להוליא מגרונו בקולי קולות כקצר שמכנים ומוליא בקולי קולות צידוע לחז"ל [ברכות ט"ו]: וע"י יזכור למודו ולא ישכח: [משנת תק"ס לפ"ק]

שם על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב צבופה ואת הנחלים ארנון. רז"ל רמזו בכאן פלפול של ת"ח שנראים כאויבים בשער ונע"ים אהבים צבוק. ולפ"ו לריך לפרש לשון על כן כי הלא זה אינו מוסב למעלה, ויש לפרש, כ"ן כמו כן בנות ללפחד דוכרות ור"ל על כן על הדברים הישרים והאמתיים ולפולי אמת יאמר בספר מלחמות ה' שפוסם אהבה, ומנס ואת הנחלים המה הפלפולים שהמה כנחלים שוטפים שטף ועבר הדרך הישר, ארנון מלשון רינון הם באמת כלו רנון ותלוה ומה להם ולשלו. [משנת תקס"ג]:

בלק] בהפטרה שמעו הרים את ריב ה' והאחתיים מוסדי ארץ כי ריב לה' עם ענו ועם ישראל יתוכה. אפשר לפרש ע"ד יפה ת"ת עם ד"א והוא על כמה פנים ואי מהם כאשר חכמים הגידו [יומא פ"ו]. שלא יהיה ממשיחי אהבו מות ח"ו שיאמרו פלוני זה שללך תורה כמה מקולקלים מעשיו חלילה, והנה לעיל בקום למשפט חלקים יוכיח המואסים בתורתו ע"י חכמו ויאמר מדוע לא עשית כמו ר' פלוני ופלוני ע"ד הלל מחייב עניינים וכו' [יומא ל"ה]: ואלו יהי' אותו הת"ח אפי' מלא יראת ה' רק שהוא אינו בעל דרך ארץ שקדם לתורה ושאומרים עליו כמה מוכועים דרכיו הלא לא יכול לעשות הקב"ה ויכוחו על ידו כי יאמרו אורבא אוהו ראינו ופרשנו מהתורה, וזהו שמעו הרים את ריב ה' הם הלריכים ריב, והאיתנים הם ת"ח שוקדים דלתי ה' ולא נריכים ריב מ"מ גם אתם האיתנים שמעו עכ"פ מוסדי ארץ זה דרך ארץ, והטעם שאני מקפיד על זה הוא, כי ריב לה' עם עמו על שפרשו מהתורה ואל"ה ישראל יתוכה יהי' כל ויכוחו עם עמו ע"י ישראל הוא הת"ח וא"כ האינו מוסדי ארץ שלא יהי' להם פתחון פה עליכם. [משנת תק"ס]:

דברים] דבר לכם אנשים חכמים ונבונים. פרש"י [שם פסוק ט"ו] ונבונים לא מלא, וגם פרש"י זהו ששאל אריוס את ר' יוסי מה בין חכמים לנבונים וכו' ע"ש. ולריך ציבור — הוה יודע כי לא יתואר בשם חכם מי שאינו מבין דבר מתוך דבר ושכלו זך ונקי וחכמתו שלמד היא מסולת מנופה, כי אם יהי' ספוג שהוא סופג את הכל הרי הוא כחמור נושא ספרים, אך לא יתואר נבון אלא מי שאומנתו להיות נבון, ע"ד משל רופא שאומנתו להיות רופא אומן וכקי ג"כ בחכמת הניגון מ"מ לא יתואר מנגן אף רופא הבקי בחכמת הניגון וכן בהיפוך, וכן חכם אעפ"י שהוא מבין מ"מ אינו עוסק להבין דבר מתוך דבר אלא לעת הלאורך שיבוא לפניו דין וספק אזי מעיין בהקדמותיו המסורים צידו בחכמתו, ומתבונן בזה ומוליא הדין לאמתו אך הניבון הוא שאומנתו תבונה שעסקו כל היום להתבונן ולחדש חדשים ואם לא יבוא לפניו שום ספק מ"מ הוא מתבונן בעלמו כאיבע"י שבשים [עירוזין ר"ב: ע"ש]

הענין שיהי תורת עלמיו יותר מללחת ע"כ — אמנם התכלית האחרון הוא לעשות מלות ה' ולהזכר מאשר הזהיר. ולכן כשתהי תחלת עסקינו בתורה כדי שנדע מלותיו לעשותם באמת ואמונה, שזה עיקר התכלית א"כ ממילא יומשך מזה שלמדו לחננו וללמד לאחרים ונגיע לעשותם. וזה כוונתם הלומד ע"מ ללמד לא תאמר שיפסיד למודו א"ע, לא כן אלא אדרבה מספיקים בידו גם ללמוד גם ללמד, והלומד לכונה יותר מעולה והיא ע"מ לעשות אזי ממילא ימשכו בלשון ללמוד וללמד ולעשות — והנה לפי מחק החיוב כי הלומד ע"מ לעשות שהוא התכלית היותר מכוון יהי למודו עם אחרים יותר מוללה מהלומד רק ללמד עם אחרים, ולא לעשות בעלמו. ומזה יולד חיו חסרון בחק תורת משה רבינו ע"ה להיות עיקר התורה וקיומה בא"י והוא לא עבר שמה ולא למד רק שיטעו הכ והי עיקר למודו רק ללמד ולא לעשות א"כ יש חיו פחיתות וחסרון בלמוד ההוא. אך זהו ליתא כי לא נגזר על מרע"ה שלא יכנס עד סוף מי שנה, וגם אז הי סבור שעדיין יותר הנדר כמד"א ואתחנן אל ה' בעת ההיא וגו', נמלא שיהי כל כוונת מרע"ה לעשות המלות בעלמו וכוונתו רצונו להשתדל בלמודו ע"מ לחל כלומד ע"מ לעשות. והיינו טעמא באמת שלא נגזר עליו עד סוף מי אטפי שכבר הי הגזירה ההיא במחשבה לפניו ית"ש מאז כמרומז כמה פעמים בפסוק עתה תראה וכדומה וא"ש משום שיהי למודו עם ישראל ע"מ לעשות. וזהו ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר נוונו הי אלקי לעשות אותם בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה, ראו כי אנכי למדתי עמכם כאלו ליוני הקצ"ה לעשותם כי חשבתי אז שאני בעלמי אזכה לעשותם בארץ אשר באמת אתם באים שמה ולא אני, וא"כ אין שום פחיתות תלוי בהמלמד כי כוונתי הי רצוני —

השמר לך ושומר את נפשך דייקא פן תשכח את הדברים ועי"ז תבוא לכפור בת"ה ותגרום כריתתה לנפשך עיי כפירתך בת"ה ומפרש כי הם מוסרים מלבדך כל ימי חיך ולא תזכירם עוד וזהו מתנגד להק"ו של מה דלא הוה הוה וכו' כ"ל — אמנם הת"י על הקושי הכ"ל הוא כך, דודאי מה דהוה לא כ"ש ות"ה אמת הוא, וה"ה השוכח עיי אונס שתקפה עליו משנתו אח"כ כי יזכירו הי ולא יעש ח"ו אם עזרו הי ללמוד בתחלתו חיך לא יעזרו להזכירו ולהחזיר לו אכידתו, אמנם הושב ומסירם מלבו אזי אם תעזבני יום יומים אעזבך, הא למה זה דומה למאבד עצמו לדעת ר"ל שזה בודאי לא יקום ליום התחי"י הי"ה השוכח בשאט ובנפש, וא"כ אין רחי"י מבאן לת"ה — והנה להיות העללה בעו"ה בעסק התורה שכיחי טובא והשכחה נכנסת באין מבין, וההזכרה אח"ז קשה מאוד מחדתי וזקל יבוא אדם לכפור עיי"ז בת"ה מאבד עולמו לגמרי ולא יתן לבו לחלק ככ"ל, ע"כ מורה רבה על כל אדם מישראל ללמוד ולהודיע לתלמידיו ולבניו זה הענין שלא יבואו ח"ו לידי מכשול ומשו"ה מסיים והודעתם לבניך ולבני בניך ענין האמור שלא יכשלו ח"ו ככ"ל:

ורוין הדברים האלה אשר אנכי מנאך היום על לבבך ואחז"ל [ברכות י"ג]. והיו שלא יקרא למפרע על לבבך אחר כוונת הלכ הן הדברים. [שם ע"ו:]. כ"ל ליישב לפמ"ש לעיל כי הנה העיקר הוא ע"מ לעשות. והנה תכלית כל הוא לידע שהוא ית"ש אחד ואם כי יש בזה כוונות נוראות ולית מוחא דסביל מי"מ עפי" פשוטו נאמר שיחד הית"ש בלבו ומלפניו בשים בטוחו ח"ו ומוסר נפשו לקדושתו לבד לידע באמת כי לא יעילו ולא יזיקו כ"ה הוא לבדו ולא יעבדו בשיתוף והוא עבודה נפלאה לא יזכה אליה כ"ה העובד הי מאהבה שלימה, ולא יזכה אל אהבה השלימה כ"ה המזכה הרבים וכות הרבים תלוי"ז בו זה מדת אה"ע"ה אמנם לא יכול ללמוד את אחרים אם הוא לא למד ע"כ על כרחו ילמוד הוא תחלה ואח"כ יזכה אחרים ואח"כ יזכה לאהבה ואח"כ יזכה ליחדו ית"ש — והנה הפי הזאת כך היא אומרת, שמע ישראל כי הי אלקינו הוא אחד, ועיי"י מה תזכה לשמוע ולהבין זה, עיי"י ואהבת, ועיי"י מה תזכה לאהבה בכל לבבך עיי"י ושנתם לבניך שהוא הלמוד עם אחרים ועיי"י מה תזכה ללמד עם אחרים עיי"י ודברתם גם בעלמך ככ"ל. וא"כ הי מהראוי להקדים ודברת גם לושנתם, ושנתם לואהבת, ואהבת לשמע ישראל. אך להיות כי ג' פרשיות בק"ש בכחי מחשבה דבור מעשה והפרשה הראשונה היא בכחי מחשבה, וסוף מעשה במחשבה תחלה כי לריך תחלה לפעולות על מחשבתו לייחד הי ומפני זה ילמוד ולא בסיפוך שתי"י ח"ו חכמתו קודמת ליראתו ע"כ באה בסיפוך שהוא על הסדר לפי המחשבה. וזהו והיו שלא יקרא למפרע דסד"א להפוך הענין ודברתם גם תחלה ואח"כ ושנתם וכן כולם לכן הזהיר שלא יקרא למפרע וטעם לזה משום שאחר כוונת הלכ הן הדברים האמורים בפי זו מדבר מכוונת הלכ ושם לריך להיות הסדר כאמור בפרשה ככ"ל וק"ל. [כל הכ"ל משנת תק"ס לפ"ק]:

רק השמר לך ושומר נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך. י"ל קרוב להכ"ל כי מי שאין לבו שלם עם הי לקי אין למודו מלליח והתלמידיו מזהרים מלקבל ממנו כמשאחז"ל אם דומה הרב למלאך הי לבאות וכו' וה"נ מזהר הרב היודע בעלמו שאין לבו שלם ח"ו שלא יחטיא אחרים בלמודו עמם שהרי תורתו לא תעשה פירות נמלא כי הוא מחטיא גם רבים עמו. וזהו השמר לך ושומר נפשך מאוד פן תשכח הדברים וחסירם מלבבך הי פי' ולא תהי לריך גמור ואפי"ה והודעתם לבניך ולבני בניך חלילה לא תעשה כן אלא אם ידעת בנפשך שהוא סר מעם אלהיו ח"ו א"כ עכ"פ לא תודיעם לבניך הנה להם והי ישלח להם מורה ולדקה.

[פ' עקב] ולמדתם את צניכם לדבר גם בשנתך וגו'. ובפ' ראשונה כתי' ודברתם. כי פ' ראשונה בעושים רלונו של מקום כדתי ר"פ כ"ד מצרכים ושם לא נאמר ואספת דגך אלא ועמדו זרים ורע"ל אונס, והאז וגם הבן יושבי' ועוסקים בתורה ושנתם לבניך וגם אתה ודברת גם, אך פרשה שניה כתי' ואספת

והנה אחז"ל בזה כל השוכח דבר א' ממשנתו מתחייב בנפשו יכול אפי" תקפה עליו משנתו ת"ל פן יסורו מלבבך עד שיטב ויסירם מלבו [אבות פ"ג]. י"ל הכונה כי כל הכופר בתחיי"י אין לו חלק בתחיי"ת המתים מדה בדה כמזוהר פי חלק, והנה הכפירה בזה הוא ממש נמנע מפני ק"ו של חז"ל [סנהדרין י"א]. מאי דלא הוה הוא מאי דהוה לא כ"ש, אך כשאנו רואי במופת שהדבר בסיפוך א"כ המופת הוא יותר מהראי שכליות. והנה הלא אחז"ל בענין השכחה קשה עתיקא מחדתא [יומא כ"ט]. ומי ששוכח דומה לאשה היולדת וקוברת ר"ל [סנהדרין י"ט]. ולא יזכה מהרה לזכור מה ששכח וא"כ הרי לפנינו מה דלא הוה הוה ומה דהוה לא הוה, והי"י יבוא לכפור בתחיי"ת המתים ח"ו. ויפה דקדקו חז"ל בפסוק